

Universitaire Lerarenopleidingen

**Faculteit Psychologie en Pedagogiek,
Vrije Universiteit Amsterdam**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0462

© 2014 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de educatieve masteropleidingen en de educatieve minor van Vrije Universiteit Amsterdam	5
Administratieve gegevens van de opleidingen en de minor.....	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	10
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen en minor.....	10
Samenstelling van het panel.....	10
Werkwijze van het panel	13
Bijzonderheden van het bezoek aan Vrije Universiteit Amsterdam.....	15
Samenvattend oordeel van het panel.....	17
Organisatie van de educatieve masteropleidingen en educatieve minor	27
Deel I – Masteropleidingen	29
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	31
Deel II – Educatieve minor.....	51
Beoordeling van de educatieve minor aan de hand van het Beoordelingskader voor de educatieve minoren.....	53
Bijlagen.....	59
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	61
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	63
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	75
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	79
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen.....	81
Bijlage 6: Bezoekprogramma.....	85
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	89

Dit rapport is vastgesteld op 18 december 2014

Rapport over de educatieve masteropleidingen en de educatieve minor van Vrije Universiteit Amsterdam

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO en het Beoordelingskader educatieve minoren van de NVAO (d.d. 15 juli 2013).

Administratieve gegevens van de opleidingen en de minor

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Aardrijkskunde
CROHO-nummer:	68500
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie

Naam van de opleiding:	LVHO in Algemene Economie
CROHO-nummer:	68501
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Biologie

Naam van de opleiding:	LVHO in Biologie
CROHO-nummer:	68502
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Duits

Naam van de opleiding:	LVHO in Duits
CROHO-nummer:	68503
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Engels

Naam van de opleiding:	LVHO in Engels
CROHO-nummer:	68504
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Frans

Naam van de opleiding:	LVHO in Frans
CROHO-nummer:	68517
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting

Naam van de opleiding:	LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting
CROHO-nummer:	68506
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing

Naam van de opleiding:	LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing
CROHO-nummer:	68507
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur

Naam van de opleiding:	LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur
CROHO-nummer:	68519
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur

Naam van de opleiding:	LVHO in Latijnse taal en cultuur
CROHO-nummer:	68520
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen

Naam van de opleiding:	LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen
CROHO-nummer:	68509
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie

Naam van de opleiding:	LVHO in Management en Organisatie
CROHO-nummer:	68518
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Natuurkunde
CROHO-nummer:	68511
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Nederlands

Naam van de opleiding:	LVHO in Nederlands
CROHO-nummer:	68512
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Scheikunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Scheikunde
CROHO-nummer:	68513
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Wiskunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Wiskunde
CROHO-nummer:	68516
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

De Vrije Universiteit Amsterdam biedt studenten in een aantal tweejarige masteropleidingen in het bètadomein de mogelijkheid binnen hun opleiding een educatieve variant (van 60 EC) te volgen. Het programma van deze educatieve variant komt overeen met dat van de eenjarige masteropleiding LVHO. Studenten volgen naast deze educatieve variant 60 EC vakonderwijs, inclusief een eindwerkstuk van minimaal 24 EC. Deze studenten krijgen een wo-mastergraad in het desbetreffende vakgebied, met daaraan verbonden een eerstegraads bevoegdheid voor het voortgezet onderwijs. Het gaat hier om de volgende varianten:

- Aardrijkskunde binnen de masteropleiding Earth Sciences (CROHO-nummer 66896),
- Biologie binnen de masteropleidingen Biology (CROHO-nummer 66860) en Biomedical Sciences (CROHO-nummer 66990),
- Natuurkunde binnen de masteropleidingen Physics (CROHO-nummer 60202) en Medical Natural Sciences (CROHO-nummer 60800),
- Scheikunde binnen de masteropleidingen Chemistry (CROHO-nummer 66857), Drugs Discovery and Safety (CROHO-nummer 66989) en Medical Natural Sciences (CROHO-nummer 60800),
- Wiskunde binnen de masteropleiding Mathematics (CROHO-nummer 66980).

Educatieve minor

Niveau van de minor:	Beperkte tweedegraadsbevoegdheid VMBO-tl en onderbouw HAVO en VWO, i.c.m. vakinhoudelijke bacheloropleiding
Oriëntatie van de minor:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten binnen minor:	30 EC
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd

De educatieve minor is een keuzeonderdeel binnen de onderstaande bacheloropleidingen:

Bacheloropleiding	CROHO-nummer	Schoolvak
Aarde en Economie	50668	Aardrijkskunde
Aardwetenschappen	56986	Aardrijkskunde
Biologie	56860	Biologie

Biomedische wetenschappen	56990	Biologie
Natuur- en Sterrenkunde	56984	Natuurkunde
Medische Natuurwetenschappen	50800	Natuurkunde
Scheikunde	56857	Scheikunde
Farmaceutische Wetenschappen	56989	Scheikunde
Medische Natuurwetenschappen	50800	Scheikunde
Wiskunde	56980	Wiskunde
Business Analytics	56856	Wiskunde
Economie en Bedrijfseconomie	50950	Economie
Bedrijfskunde	50645	Economie
Theologie	56109	Godsdienst en Levensbeschouwing
Religie en Levensbeschouwing	56114	Godsdienst en Levensbeschouwing
Nederlandse Taal en Cultuur	56804	Nederlands
Engelse Taal en Cultuur	56806	Engels
Franse Taal en Cultuur	56808	Frans
Geschiedenis	56034	Geschiedenis en Staatsinrichting
Griekse en Latijnse Taal en Cultuur	56003	Grieks, Latijn en KCV
Oudheidkunde (met Majorcombinatie Latijn)	56704	Latijn

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling: Vrije Universiteit Amsterdam
 Status van de instelling: bekostigde instelling
 Resultaat instellingstoets: positief onder voorwaarden

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen en minor

De vereiste kwantitatieve gegevens zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van het panel

Het panel voor de clusterbeoordeling Universitaire Lerarenopleidingen bestond in totaal uit 24 panelleden:

Voorzitters:

- Prof. dr. Wim Jochems, emeritus hoogleraar Onderwijsinnovatie, en voormalig hoogleraar-directeur, Eindhoven School of Education, Technische Universiteit Eindhoven;
- Prof. dr. Antonia Aelterman, ere-hoofddocent Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent.

Panelleden (op alfabetische volgorde achternaam):

- Prof. dr. Ivo Arnold, hoogleraar Economic Education en vice-decaan Erasmus School of Economics, Erasmus Universiteit Rotterdam;
- Dhr. Martien Bos MA (studentlid) student lerarenopleiding Nederlands, Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. Herman van den Bosch, hoogleraar managementwetenschappen, faculteit Managementwetenschappen, Open Universiteit;
- Prof. dr. Carla van Boxtel, coördinator masteropleiding Academisch Meesterschap, Universiteit van Amsterdam en directeur Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken (LEMM);
- Drs. Dick Bruinzeel Msc, voorzitter bestuur Stichting Werkring, voorzitter college van bestuur Stichting CVO Alkmaar en omstreken, en voorzitter stuurgroep Academische Opleidingsschool Noord Holland-West;
- Dr. ir. Jaap Buitink, voormalig hoofd Universitaire Lerarenopleiding aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. Harrie Eijkelhof, hoogleraar-directeur Freudenthal Institute for Science and Mathematics Education, Faculteit Bètawetenschappen, Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. Jean-Pierre de Greve, voorzitter van de commissie 'Education and Capacity Building' van de International Astronomical Union en hoogleraar astrofysica, Vrije Universiteit Brussel;
- Ir. Kees Kloet, rector-bestuurder Christelijk Lyceum Veenendaal;
- Dr. ir. Lenie Kneppers, docent Interfacultaire Lerarenopleiding en onderzoeker Research Institute Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam;
- Dr. ir. Alma Kuijpers MSc (studentlid), voormalig student lerarenopleiding scheikunde, Universiteit Leiden (2011-2013), docent Chemie, Institute for Life Sciences & Chemistry, Hogeschool Utrecht;
- Mevr. Hanneke Kuipers Msc (studentlid), student lerarenopleiding Aardrijkskunde, Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. Jaap van Marle, ex-decaan faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland;
- Mevr. Chelsea O'Brien MA (studentlid), voormalig student lerarenopleiding Grieks en Latijn, Universiteit van Amsterdam (2012-2013), docent Latijn, Grieks en Klassieke Vorming, SG Huizermaat, Huizen;
- Prof. dr. Jules M. Pieters, emeritus-hoogleraar, ELAN, Instituut voor Lerarenopleiding, Wetenschap- en techniekcommunicatie & Onderwijspraktijk, Universiteit Twente;
- Drs. Geert Popma, voorzitter van het College van Bestuur Stichting Apeldoorns Voortgezet Openbaar Onderwijs (AVOO);
- Dr. Frank Rob, voormalig voorzitter College van Bestuur Atlas College, Noord-Holland (tot juni 2013);

- Drs. Paul Scheltes, docent masteropleiding Professioneel Meesterschap, Centrum voor Nascholing, Amsterdam;
- Prof. dr. Peter Sloep, hoogleraar Welten-instituut en Lerarenuniversiteit Open Universiteit; en voormalig programmaleider onderzoek en development technology enhanced learning, Open Universiteit;
- Prof. dr. Marc de Vries, hoogleraar Science Education en bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte, TU Delft;
- Drs. Kerensa de Waele, opleider in de academische opleidingsschool en docent Nederlands, Canisius College Nijmegen.

Gezien de omvang van het cluster is ervoor gekozen om het panel te laten leiden door twee voorzitters. Professor Wim Jochems trad op als voorzitter tijdens de bezoeken aan Tilburg University, Wageningen Universiteit, de Universiteit Twente, de Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit Nijmegen en de Vrije Universiteit Amsterdam. Professor Antonia Aelterman was voorzitter bij de bezoeken aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, Maastricht University, de Open Universiteit Nederland en de Rijksuniversiteit Groningen.

Voor ieder bezoek werd een subpanel samengesteld op basis van expertise en beschikbaarheid. Eventuele belangenconflicten werden onderzocht en voorkomen. Ieder subpanel bestond uit minimaal vijf panelleden.

Ieder subpanel werd op dezelfde manier ingericht. De voorzitters beschikken beide over algemene onderwijskundige expertise. Daarnaast bestond ieder panel uit een werkvelddeskundige, een studentlid en (vak)didactische/domeinexperts. Bij het invullen van de vakdidactische expertise in het panel is uitgegaan van een onderscheid tussen het alfa-, het bèta- en het gammadomein. Wanneer het panel niet over de noodzakelijke expertise beschikte om alle opleidingen (en de educatieve minor) van een instelling te beoordelen, kon het besluiten om een onafhankelijke en deskundige referent in te schakelen. De NVAO heeft ingestemd met een werkwijze waarbij het initiatief voor het identificeren van hiaten in (vak)didactische expertise bij het panel zelf lag. Het panel beoordeelde de vakdidactiek en het beleid van de universiteit met betrekking tot vakdidactisch onderzoek aan de hand van onder andere de kritische reflecties, de vakdidactische cursus- en toetsmaterialen, de vakdidactische eindwerken en de CV's van docenten. Het panel besloot op basis hiervan of het noodzakelijk was een referent in te schakelen.

Clustercoördinatoren van de clustervisitatie Universitaire Lerarenopleidingen waren de QANU-medewerkers drs. Linda te Marvelde (onderwijscoördinator) en Adrienne Wieldraaijer-Huijzer MA (projectcoördinator). Zij werden in hun werkzaamheden ondersteund door Judith Huisman MA (assistent-projectleider). Drs. José van Zwieten trad op als secretaris van het panel tijdens de bezoeken aan Tilburg University, de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Bij de bezoeken aan de Universiteit Twente, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Open Universiteit Nederland en de Rijksuniversiteit Groningen trad drs. Renate Prenen op als secretaris. Drs. Esther Poort was secretaris tijdens de bezoeken aan Wageningen University, de Universiteit Leiden, Maastricht University en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De curricula vitae van de leden van het panel zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van het panel

Voorbereiding

Het panel hield haar formele startvergadering op 28 januari 2014. Tijdens de startvergadering werd het panel geïnstrueerd en werden het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling en het Beoordelingskader educatieve minoren toegelicht. Ook werd het domeinspecifieke referentiekader van de universitaire lerarenopleidingen besproken. Het domeinspecifieke referentiekader is opgenomen in Bijlage 2.

Veel kritische reflecties in het cluster kenmerkten zich door een hoog aggregatieniveau. De beschrijving van opleidingen en minoren was daarom vaak, met name op het gebied van de vakdidactiek, erg algemeen. Eén van de QANU-coördinatoren inventariseerde de kritische reflecties van alle opleidingen bij ontvangst telkens met een checklist op kwaliteit en op ontbrekende informatie, alvorens deze door te sturen naar de commissieleden. Op basis van deze inventarisatie werd er extra informatie opgevraagd die door de universiteiten (zoveel mogelijk) voorafgaand en tijdens het bezoek beschikbaar werd gesteld.

De panelleden namen de kritische reflecties door en formuleerden voorafgaand aan ieder bezoek vragen en opmerkingen die aan de secretaris werden toegestuurd. De secretaris compileerde de vragen per onderwerp en/of gespreksgreep. Eventuele vragen van de panelleden werden aan de instellingen gestuurd met het verzoek om een reactie. Naast de kritische reflecties lazen de panelleden eindproducten van afgestudeerden uit de educatieve masteropleidingen en bestudeerden zij producten van studenten die de educatieve minor hebben afgerond.

De NVAO-richtlijn voor het opvragen en bestuderen van eindwerken is niet toepasbaar op het visitatiecluster van de Universitaire Lerarenopleidingen. Het grote aantal, en de inhoudelijke overlap tussen, educatieve masteropleidingen en schoolvakspecialisaties binnen de educatieve minor per universiteit vragen om maatwerk. In overleg met de NVAO is gekozen voor een werkwijze waarbij steeds minimaal vier eindproducten uit elk van de clusters van opleidingen (alfa, bèta, gamma) en minimaal één eindproduct uit elke opleiding (CROHO-nummer) werden geselecteerd. Clusters (alfa, bèta, gamma) kunnen qua omvang (studentenaantallen) en qua inhoud (grootte van verschillen in vakdidactiek) verschillen. Iedere universiteit werd uitgenodigd een onderbouwd voorstel aan het panel te doen voor de werkwijze bij de selectie van eindproducten. Daarin gaven zij aan welke eindproducten uit welk(e) cluster(s) geselecteerd zouden moeten worden om een evenwichtig totaalbeeld te geven. Het panel nam het voorstel van iedere universiteit in overweging bij het maken van de selectie. Voor de selectie van (eind)producten uit de educatieve minor werden zoveel mogelijk dezelfde principes gehanteerd.

In de praktijk selecteerde het panel bij iedere universiteit op basis van bovenstaande principes *afgestudeerden* en bestudeerde het panel van iedere geselecteerde afgestudeerde verschillende (eind)producten om het eindniveau te kunnen bepalen. Bij de selectie van afgestudeerden heeft het panel aandacht besteed aan spreiding over opleidingsscholen en stratificatie in cijfers.

Bezoek

Tijdens de voorbereidende vergadering van ieder bezoek werd de visitatie concreet voorbereid en werden er afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. Het panel benadrukt dat zij als collectief verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Voorafgaand aan ieder bezoek maakte de projectcoördinator een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Dit concept werd in samenspraak tussen de voorzitter, de projectcoördinator, de secretaris en de contactpersoon van de betreffende universiteit aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding(en). Tijdens de bezoeken is gesproken met een (representatieve) vertegenwoordiging van het management, de afgestudeerden, de opleidingscommissie, de examencommissie, stagebegeleiders (vanuit de universiteit en de school) en schoolleiders/afnemend veld. Daarnaast werd er uitdrukkelijk naar gestreefd om per opleiding en/of educatieve minorvariant te spreken met student- en docentvertegenwoordigers van de beoordeelde opleidingen. Op verzoek van het panel heeft de instelling gesprekspartners geselecteerd binnen de door het panel aangegeven kaders. Voorafgaand aan het bezoek heeft het panel een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de instelling gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen in Bijlage 6.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde het panel het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van betrokkenen bij de opleiding(en) en/of educatieve minor die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Indien één of meerdere (eind)producten van geselecteerde afgestudeerden hiertoe na bestudering door het panel aanleiding gaven, werd er in alle gevallen een extra gesprek gearrangeerd met begeleiders van deze eindwerken.

Het panel heeft het laatste deel van het bezoek gebruikt voor een discussie over de beoordeling van de opleidingen en/of educatieve minor en de voorbereiding op de mondelinge rapportage. Aan het einde van elk bezoek heeft de voorzitter in een openbare mondelinge rapportage de eerste bevindingen van het panel gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en eerste indrukken voor de opleiding(en) en/of de educatieve minor.

Om de consistentie in beoordeling binnen het cluster te waarborgen was bij iedere eindvergadering van de bezoeken een van de clustercoördinatoren vanuit QANU aanwezig, enerzijds om de bevindingen van de voorgaande bezoeken in te brengen, en anderzijds om het panel te attenderen op haar wijze van oordelen. Daarnaast kwamen de voorzitters, clustercoördinatoren en secretarissen tijdens de bezoekcyclus tussentijds drie keer bij elkaar om de werkwijze bij de beoordeling tijdens de bezoeken af te stemmen en opleidingsoverstijgende thema's te bespreken en te ijken. Het ging daarbij niet om het vaststellen van vergelijkende oordelen, doel van deze overleggen was om de criteria die het panel bij de verschillende bezoeken hanteerde gelijk te laten lopen. De definitieve oordelen werden daarom pas na de bezoekcyclus vastgesteld.

Rapportage

Vlak na ieder bezoek stelde de secretaris een korte, schriftelijke samenvatting op van de belangrijkste bevindingen en overwegingen van de commissie en stuurde deze naar het panel en de QANU-coördinatoren. De secretaris stelde vervolgens op basis van de bevindingen van het panel, per instelling, een conceptrapport op. Het conceptrapport is voorgelegd aan de panelleden die bij het bezoek aanwezig waren. Aan het einde van de bezoekcyclus werden alle overwegingen en oordelen geïkt en vastgesteld, waarna de rapportages aan de betrokken instellingen werd voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de instellingen is met de voorzitter en, indien nodig, met de overige commissieleden besproken. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Bijzonderheden van het bezoek aan Vrije Universiteit Amsterdam

Het bezoek van de visitatiecommissie Universitaire Lerarenopleidingen aan de Faculteit Psychologie en Pedagogiek van de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op 19-22 mei 2014. Het programma van het bezoek is te vinden in Bijlage 6. Van het inloopspreekuur is geen gebruik gemaakt.

Het panel dat de educatieve masteropleidingen en de educatieve minor van de Vrije Universiteit Amsterdam beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. Wim Jochems, emeritus hoogleraar Onderwijsinnovatie, en voormalig hoogleraar-directeur, Eindhoven School of Education, Technische Universiteit Eindhoven;
- Prof. dr. Ivo Arnold, hoogleraar Economic Education en vice-decaan Erasmus School of Economics, Erasmus Universiteit Rotterdam;
- Mevr. Hanneke Kuipers Msc (studentlid), student lerarenopleiding Aardrijkskunde, Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. Jaap van Marle, ex-decaan faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland;
- Drs. Geert Popma, voorzitter van het College van Bestuur Stichting Apeldoorns Voortgezet Openbaar Onderwijs (AVOO);
- Prof. dr. Peter Sloep, hoogleraar Welten-instituut en Lerarenuniversiteit Open Universiteit; en voormalig programmaleider onderzoek en development technology enhanced learning, Open Universiteit.

Het panel werd ondersteund door drs. Esther Poort.

Het College van Bestuur van de Vrije Universiteit Amsterdam en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de samenstelling van het panel voor de beoordeling.

Om het gerealiseerde eindniveau van de opleidingen en de educatieve minor(en) te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van het panel eindproducten van 21 studenten uit de educatieve masteropleidingen en van 15 studenten uit de educatieve minor geselecteerd (zie Bijlage 7). Het panel heeft de eindproducten voor het bezoek beoordeeld en de beoordelingen tijdens het voorbereidende overleg besproken.

Tijdens het bezoek is aanvullende documentatie opgevraagd om een beter beeld te krijgen van de wijze waarop de vakdidactische component is ingevuld in de verschillende educatieve masteropleidingen en minorvarianten. Dit betrof studiehandleidingen, readers, boeken, en overige literatuur. Tijdens het bezoek aan de Vrije Universiteit is een extra gesprek gearrangeerd met begeleiders van eindwerken.

Beslisregels masteropleidingen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft het panel in de beoordeling van de masteropleidingen de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Beslisregels educatieve minor

Het panel heeft de educatieve minor beoordeeld op basis van het Beoordelingskader educatieve minoren van de NVAO d.d. 15 juli 2013.

Het paneloordeel over de educatieve minor kan positief of negatief zijn.

De NVAO baseert haar oordeel van de educatieve minor op de beoordeling van het panel, maar heeft daarbij een eigen verantwoordelijkheid.

Het oordeel over de educatieve minor wordt opgenomen in het accreditatiebesluit van de bacheloropleiding(en) die gelijktijdig met de educatieve minor beoordeeld wordt. De geldigheidstermijn van de educatieve minor is daarmee ook gelijk aan de accreditatietermijn van de betreffende opleiding(en).

Samenvattend oordeel van het panel

Inleiding

De Vrije Universiteit biedt masteropleidingen aan tot Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (LHVO) voor zestien schoolvakken. Studenten volgen de opleiding als eenjarige masteropleiding aansluitend op een afgeronde masteropleiding. Studenten in de exacte vakken en Aardrijkskunde kunnen binnen hun opleiding een educatieve variant volgen. Zij ontvangen dan gelijktijdig met een wo-masterdiploma in hun vakgebied een eerstegraads bevoegdheid in het bijbehorende schoolvak. Studenten in deze educatieve varianten volgen hetzelfde programma als studenten in de eenjarige educatieve masteropleidingen. Daarnaast verzorgt de Vrije Universiteit een educatieve minor voor dertien schoolvakken. Deze minor kan vanuit 21 bacheloropleidingen worden gekozen.

De lerarenopleidingen vallen onder de afdeling Onderwijswetenschappen en Theoretische Pedagogiek (OTP) van de Faculteit der Psychologie en Pedagogiek (FPP). De opleidingsdirecteur Universitaire lerarenopleidingen is eindverantwoordelijk voor het uitvoeren van het onderwijs en rapporteert aan het faculteitsbestuur. De opleiding valt inhoudelijk onder de verantwoordelijkheid van de hoogleraar Algemene Onderwijskunde. Er is een Commissie Lerarenopleidingen, die bestaat uit onderwijsdirecteuren en portefeuillehouders onderwijs van de zes faculteiten die formeel opdracht geven tot de lerarenopleidingen. Deze commissie geeft gevraagd en ongevraagd advies aan de hoogleraar en de opleidingsdirecteur. Daarnaast is er een Veldadviesraad die uit bestuurders van stagescholen bestaat en eveneens gevraagd en ongevraagd advies geeft aan de hoogleraar en de opleidingsdirecteur.

Het panel heeft waargenomen dat de lerarenopleidingen en de educatieve minor, ondanks het bestaan van de Commissie Lerarenopleidingen, een enigszins geïsoleerde positie innemen binnen de Vrije Universiteit. Uit het gesprek met het management kwam naar voren dat de faculteiten die studenten aanleveren een meer ondersteunende en faciliterende rol zouden kunnen aannemen. Het panel adviseert om te investeren in het versterken van de relaties met de betreffende faculteiten.

De lerarenopleidingen van de Vrije Universiteit worden in nauwe samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. Circa 60% van de studenten loopt stage op een (academische) opleidingsschool, de overige studenten lopen stage op de school waar zij reeds een aanstelling hebben. Het panel heeft uit de gesprekken tijdens het bezoek geconcludeerd dat er zowel op leidinggevend niveau als op uitvoerend niveau een sterke relatie met de (academische) opleidingsscholen bestaat. Ook met de andere stagescholen is er op uitvoerend niveau sprake van een goede relatie.

Samenvatting oordeel educatieve masteropleidingen

Het panel heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties in lijn zijn met het domeinspecifieke referentiekader en direct gerelateerd zijn aan de zeven wettelijk vastgestelde bekwaamheidseisen voor het beroep van leraar VHO. Daarmee voldoen de eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale eisen. Het panel constateert verder dat de opleidingen de eindkwalificaties expliciet gerelateerd hebben aan de Dublin-descriptoren.

Het panel heeft de onderwijsleeromgeving van de lerarenopleidingen van de Vrije Universiteit bestudeerd en vastgesteld dat de opleidingen een inhoudelijk goed programma hebben. Er is sprake van een duidelijk gestructureerd en samenhangend curriculum. Het curriculum bestaat uit de onderdelen Algemene Didactiek en Pedagogiek (9 EC), Vakdidactiek (9 EC),

Praktijkonderzoek (9 EC), Verdieping (3 EC) en Praktijk (30 EC). Deze onderdelen zijn ingevuld aan de hand van vijf verschillende docentrollen, die elk een clustering zijn van SBL-competenties. Alle rollen (en hiermee dus ook SBL-eindkwalificaties) komen daardoor volgens het panel voldoende aan de orde. Naar de mening van het panel komt het werken met rollen, eindkwalificaties en SBL-competenties de inzichtelijkheid van de opleiding niet ten goede.

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving op de universiteit in grote lijnen aan de maat is. De colleges zijn goed gestructureerd en er wordt gewerkt met adequaat studiemateriaal van een academisch niveau. Studenten maken gedurende het gehele cursorische gedeelte een reeks van relevante opdrachten waarin de link naar de praktijk wordt gelegd.

Het panel heeft ten aanzien van de onderwijsleeromgeving op de universiteit echter ook een aantal verbeterpunten gesignaleerd. Bij de cursus Algemene Didactiek en Pedagogiek kan de opzet en de inhoud van de onderwerpen Leer- en gedragsproblemen en Pedagogiek aanzienlijk worden verbeterd, met name wat betreft kwaliteit en relevantie. Ook adviseert het panel om bij het onderdeel Praktijkonderzoek vanuit de universiteit meer regie te voeren op de keuze van de onderzoeksthema's en de begeleiding van de studenten bij het onderzoek om dit als 'leeronderzoek' beter te doen functioneren. Hoewel de cursussen Vakdidactiek voor alle schoolvakken aan de maat zijn, is voor een aantal schoolvakken verbetering mogelijk door minder aandacht te besteden aan algemene didactiek en meer aan echte vakdidactiek. Voor deze schoolvakken is een meer vakdidactische invulling gewenst, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare (internationale) vakdidactische literatuur. Dit geldt voor de Klassieke talen en cultuur, Geschiedenis, Nederlands, Biologie en Aardrijkskunde. Bij de Moderne vreemde talen zou er meer gebruik kunnen worden gemaakt van taalspecifieke vakdidactische literatuur. Voor Engels kan er meer aandacht zijn voor de vakdidactiek voor Engels als tweede taal.

Het cursorische gedeelte wordt verzorgd door gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. De vakdidacticus heeft een prominente rol binnen de opleiding en vormt aan de Vrije Universiteit de ruggengraat van de opleiding. De vakdidactici zorgen in hun colleges voor de integratie van de vijf onderscheiden docentrollen en begeleiden de individuele student als mentor gedurende het gehele traject. Het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici is gering en het panel pleit voor het vergroten van dit aandeel.

Het panel heeft vastgesteld dat er een hoge mate van collegialiteit onder docenten bestaat. Naast wenselijke effecten als 'korte lijnen' en een prettige werksfeer heeft dit ook minder gewenste effecten. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat problemen worden 'toegedekt' doordat men elkaar niet expliciet aanspreekt op verbeterpunten. Uit de aangeleverde stukken van examencommissie, opleidingscommissie en management en uit de panelgesprekken is echter gebleken dat ondanks de soms informele sfeer de kwaliteitszorg voldoet, en dat verbeterpunten expliciet gesignaleerd en aangepakt worden.

Het praktijkdeel van de opleiding is volgens het panel uitstekend georganiseerd. Er zijn twee varianten voor het praktijkdeel: de stagevariant (60% van de studenten) en de baanvariant (40% van de studenten). Studenten die de stagevariant volgen, lopen stage op een (academische) opleidingsschool. De kwaliteit van de begeleiding op deze scholen is geborgd doordat de schoolopleiders en werkplekbegeleiders hiertoe zijn opgeleid en gecertificeerd. Studenten die al een aanstelling hebben, kunnen hun stage op hun werkplek volgen (de baanvariant). In dat geval worden zij begeleid door werkplekbegeleiders op de school waar zij

reeds een aanstelling hebben. De kwaliteit van de begeleiding op deze scholen is volgens het panel eveneens voldoende, niet in het minst dankzij de rol van de vakdidacticus die vanuit de universiteit zorg draagt voor een goede afstemming tussen de stageschool en de lerarenopleiding.

De instroom is bescheiden. Daarom adviseert het panel om te zoeken naar mogelijkheden om de instroom te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor de tekortvakken.

Het programma is volgens het panel studeerbaar, maar de doorstroom en de rendementen laten te wensen over. Het panel beveelt de opleiding aan om nader te analyseren wat de achtergrond is van deze vertraagde doorstroom en het lage rendement, en te zoeken naar passende maatregelen om deze te verbeteren. Daarbij is de samenstelling van de studentenpopulatie met relatief veel (zij-)instromers en deeltijders die de opleiding met een baan in het onderwijs combineren, in beschouwing te nemen.

Er is één opleidingscommissie voor alle lerarenopleidingen die vanuit de Vrije Universiteit worden verzorgd. Het panel heeft geconstateerd dat de opleidingscommissie momenteel redelijk functioneert, maar is van mening dat de opleidingscommissie een meer proactieve houding kan aannemen. Ook is een meer zakelijke en meer formele benadering van problemen vereist.

Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Voor het cursorische gedeelte wordt gebruik gemaakt van opdrachten en entreekennistoetsen. De opdrachten sluiten volgens het panel aan bij de doelen van de cursussen en worden goed gedocumenteerd in het showcaseportfolio. Ook worden de opdrachten zorgvuldig beoordeeld aan de hand van heldere rubrics en voorzien van adequate schriftelijke feedback.

Het panel heeft echter ook een aantal verbeterpunten gesignaleerd bij de toetsing van het cursorische gedeelte. Allereerst dient de kwaliteit en de relevantie van de twee entreekennistoetsen bij Algemene Didactiek en Pedagogiek te worden verbeterd. Daarnaast heeft het panel twee ernstige problemen gesignaleerd bij de opzet van de opdracht die studenten bij het onderdeel Praktijkonderzoek moeten maken. Het eerste probleem is dat het Praktijkonderzoek een groepswerkstuk betreft waardoor onvoldoende zichtbaar is wat de individuele bijdrage van elke student is, c.q. of elke student het vereiste academische niveau haalt. Het tweede probleem is dat er volgens het panel te veel EC's worden toegekend in relatie tot de omvang en de zwaarte van de opdracht die studenten moeten uitvoeren. De beoordeling van het Praktijkonderzoek is verder procedureel gezien wel grotendeels op orde. Er wordt gewerkt met een rubric en er zijn twee beoordelaars van wie de eerste beoordelaar sinds het academische jaar 2013-2014 altijd een gepromoveerd onderzoeker is.

Bij de beoordeling van het praktijkdeel wordt aan de hand van rubrics vastgesteld of het beoogde competentieniveau voor de verschillende docentrollen is behaald. Hierbij wordt volgens het panel een zorgvuldige procedure gehanteerd, waarbij de vakdidacticus in goed overleg met de werkplekbegeleider tot een eindoordeel komt. Het panel is positief over de prominente rol die de vakdidacticus speelt bij de beoordeling van het praktijkdeel en juicht het toe dat de vakdidacticus lesbezoeken aflegt op de stagescholen.

De Vrije Universiteit heeft één examencommissie voor het gehele cluster van lerarenopleidingen die beoordeeld worden in deze visitatie. De examencommissie is zo samengesteld dat de drie clusters van vakdidactiek (alfa, bèta en gamma) zijn

vertegenwoordigd door een vakdidacticus. Het panel heeft op basis van het gesprek met de examencommissie geconstateerd dat de samenstelling van de examencommissie het functioneren ervan bemoeilijkt. De leden zijn nauw betrokken bij het geven van onderwijs en hebben vaak onvoldoende afstand tot degenen die de toetsing binnen de opleiding verzorgen. De objectiviteit en het gezag van de examencommissie kunnen worden versterkt door het toevoegen van een extern lid. Daarnaast adviseert het panel de examencommissie om een meer proactieve houding aan te nemen en vooral scherper te acteren ten aanzien van het ijken van beoordelingen.

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek producten van 21 studenten uit de afgelopen twee studiejaar geselecteerd en beoordeeld, waarbij het de nadruk heeft gelegd op de bestudering van eindwerken bij de Meesterproef/lessenserie als eindwerk van Vakdidactiek II en het verslag van het Praktijkonderzoek. Tevens heeft het panel voorafgaand aan en tijdens het bezoek kennisgenomen van een selectie van de andere onderdelen van het showcaseportfolio. Tijdens het bezoek heeft het panel zes extra verslagen van het Praktijkonderzoek opgevraagd en bestudeerd. Het panel heeft na bestudering van de producten en op basis van het gesprek met vertegenwoordigers uit het werkveld vastgesteld dat studenten die de opleiding hebben afgerond voldoende zijn toegerust voor de beroepspraktijk van het leraarschap. Het panel heeft echter in de bestudeerde verslagen van het Praktijkonderzoek diverse serieuze tekortkomingen gesignaleerd en heeft moeten vaststellen dat de academische kwaliteit van een aantal bestudeerde eindwerken onder de maat is. Het gaat hierbij om tekortkomingen in het gebruikte onderzoeksdesign, de data-analyse en het gebruik van wetenschappelijke literatuur. Het panel concludeert dat de academische kwaliteit, de opzet en de beoordeling van het Praktijkonderzoek aanzienlijke verbeteringen behoeven.

Samenvatting oordeel educatieve minor

Het panel stelt vast dat de beoogde eindkwalificaties van de educatieve minor van de Vrije Universiteit zijn ontleend aan de landelijk geformuleerde doelstellingen van lerarenopleidingen die opleiden tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale eisen. Tevens heeft het panel geconstateerd dat de eindkwalificaties van de minor expliciet gerelateerd zijn aan de Dublin-descriptoren.

De minor beslaat een periode van 20 weken en omvat 30 EC. Het volledige programma duurt een half jaar en wordt voltijds aangeboden in het eerste semester van het derde jaar van de bacheloropleiding. Het curriculum bestaat uit de onderdelen Algemene Didactiek en Pedagogiek (9 EC), Vakdidactiek (6 EC) en Praktijk (15 EC). De minorstudenten volgen het onderdeel Algemene Didactiek en Pedagogiek apart van de masterstudenten en volgen het onderdeel Vakdidactiek grotendeels gezamenlijk met de masterstudenten.

Het panel heeft de onderwijsleeromgeving van de educatieve minor bestudeerd en vastgesteld dat de minor een inhoudelijk goed programma heeft. Er is sprake van een duidelijk gestructureerd en samenhangend curriculum en de verschillende onderdelen van het curriculum stellen studenten voldoende in staat om de eindtermen te realiseren. Het panel vindt het positief dat de minorstudenten Algemene Didactiek en Pedagogiek apart van de masterstudenten volgen. Hierdoor kan de inhoud goed worden afgestemd op de minorstudenten en is er voldoende aandacht voor didactiek en pedagogiek toegespitst op het vmbo-tl en de onderbouw van havo en vwo.

Het panel heeft geconstateerd dat de Vrije Universiteit de landelijk vastgestelde verwantschapstabel als ingangseis hanteert en dat daarmee het vakinhoudelijk niveau van de studenten voldoende is gewaarborgd. Na bestudering van de invulling van de vakdidactiek voor de dertien schoolvakken concludeert het panel dat de vakdidactiek voor alle schoolvakken adequaat is. Wel heeft het panel geconstateerd dat de balans tussen de algemene didactiek en specifieke vakdidactiek verschilt per schoolvak en dat voor een aantal schoolvakken een meer vakdidactische invulling mogelijk is, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare (internationale) vakdidactische literatuur. Dit geldt in het bijzonder voor de Klassieke talen en cultuur, Geschiedenis, Nederlands, Biologie en Aardrijkskunde. Voor Moderne vreemde talen kan meer gebruik worden gemaakt van taalspecifieke vakdidactische literatuur.

Het cursorische gedeelte wordt verzorgd door gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. Het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici is gering. Het panel pleit voor het vergroten van dit aandeel.

Het panel heeft vastgesteld dat er een hoge mate van collegialiteit onder de docenten bestaat. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat problemen worden 'toegedekt' doordat men elkaar niet expliciet aanspreekt op verbeterpunten. Uit de aangeleverde stukken van examencommissie, opleidingscommissie en management en uit de panelgesprekken is echter gebleken dat ondanks de soms informele sfeer de kwaliteitszorg voldoet en dat verbeterpunten expliciet signaleerd worden en worden aangepakt.

Alle minorstudenten lopen stage op een (academische) opleidingsschool. De kwaliteit van de begeleiding op de (academische) opleidingsscholen is geborgd doordat de schoolopleiders en werkplekbegeleiders hiertoe zijn opgeleid en gecertificeerd. De student wordt vanuit de Vrije Universiteit begeleid door een vaste mentor. In tegenstelling tot bij de masteropleiding is deze mentor bij de educatieve minor niet per definitie de vakdidacticus. Het panel heeft weliswaar een voorkeur voor de werkwijze die wordt gevolgd bij de masteropleiding, maar heeft er begrip voor dat het niet haalbaar is om dit voor alle studenten in de praktijk te realiseren.

Het panel heeft waargenomen dat, net als bij de masteropleiding, de instroom bescheiden is. Daarom adviseert het panel om te zoeken naar mogelijkheden om de instroom te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor de tekortvakken.

Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding een adequate systematiek hanteert om de leerdoelen van de verschillende vakken te beoordelen. Voor het cursorische gedeelte wordt gebruik gemaakt van opdrachten die aansluiten bij de doelen van de cursussen en goed worden gedocumenteerd in het portfolio. Ook worden de opdrachten zorgvuldig beoordeeld aan de hand van heldere rubrics en voorzien van adequate schriftelijke feedback.

Voor de eindbeoordeling van het praktijkgedeelte leggen de schoolopleider en de werkplekbegeleider een lesbezoek af en bespreken dit met de student aan de hand van een rubric. De mentor is formeel de examinerator en is de eindverantwoordelijke voor de beoordeling. Het panel constateert dat er een zorgvuldige procedure wordt gehanteerd bij de beoordeling van het praktijkgedeelte.

De Vrije Universiteit heeft één examencommissie voor het gehele cluster van educatieve masteropleidingen en minoren. Tijdens het bezoek heeft het management aangegeven dat de

verantwoordelijkheid voor toetsing en gerealiseerd eindniveau in de minor formeel aan deze examencommissie is gedelegeerd vanuit de faculteiten die de aanverwante bachelors verzorgen. De examencommissie is zo samengesteld dat de drie clusters van vakdidactiek (alfa, bèta- en gamma) zijn vertegenwoordigd door een vakdidacticus. Het panel heeft op basis van het gesprek met de examencommissie vastgesteld dat de samenstelling van de examencommissie het functioneren ervan bemoeilijkt. De leden zijn nauw betrokken bij het geven van onderwijs en hebben vaak onvoldoende afstand tot degenen die de toetsing binnen de opleiding verzorgen. De objectiviteit en het gezag van de examencommissie kunnen worden versterkt door een extern lid aan te trekken. Daarnaast adviseert het panel de examencommissie om een meer proactieve houding aan te nemen.

De vakinhoudelijke kwaliteit van studenten die de educatieve minor hebben afgerond wordt voornamelijk geborgd door de inhoud van de bacheloropleiding, die het panel niet heeft beoordeeld. Naar de mening van de vertegenwoordigers van het afnemend veld hebben minorstudenten meer dan voldoende vakinhoudelijke kennis om les te geven in het vmbo-tl en in de onderbouw van de havo en het vwo.

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek vijftien minorstudenten uit de afgelopen studiejaar geselecteerd. Van deze studenten heeft het panel de dossieropdrachten bij de cursorische vakken en de eindbeoordeling van de praktijk bestudeerd. Het panel heeft geconstateerd dat deze eindproducten van voldoende niveau zijn en concludeert op basis hiervan en op basis van de gesprekken met het afnemend veld dat het gerealiseerde eindniveau van de minor voldoet aan wat van een beperkte tweedegraads docent verwacht mag worden.

Het panel beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Biologie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Duits:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Engels:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Frans:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende

Algemeen eindoordeel onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Nederlands:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Scheikunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Masteropleiding LVHO in Wiskunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	onvoldoende
Algemeen eindoordeel	onvoldoende

Educatieve minor:

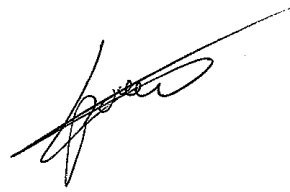
Algemeen eindoordeel	positief
----------------------	----------

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle leden van het panel kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 18 december 2014

Prof. dr. W. Jochems
Voorzitter

Drs. E. Poort
Secretaris

Organisatie van de educatieve masteropleidingen en educatieve minor

De Vrije Universiteit biedt masteropleidingen aan tot Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (LHVO) in zestien schoolvakken. Daarnaast kunnen studenten vanuit 21 verschillende bacheloropleidingen de educatieve minor volgen, waarmee zij (in combinatie met een bachelordiploma) een beperkte tweedegraadse bevoegdheid halen. De minor aan de Vrije Universiteit kent varianten voor dertien schoolvakken.

Tot 1 januari 2012 waren de lerarenopleidingen ondergebracht bij een zelfstandig Onderwijsinstituut binnen de universiteit. Per 1 januari 2012 vallen de lerarenopleidingen en de minor onder de afdeling Onderwijswetenschappen en Theoretische Pedagogiek (OTP) van de Faculteit der Psychologie en Pedagogiek (FPP). De opleiding valt inhoudelijk onder de verantwoordelijkheid van de hoogleraar Algemene Onderwijskunde. De opleidingsdirecteur Universitaire lerarenopleidingen is eindverantwoordelijk voor het uitvoeren van het onderwijs en rapporteert aan het faculteitsbestuur. Er is een Commissie Lerarenopleidingen, die bestaat uit de onderwijsdirecteuren en de portefeuillehouders onderwijs van de zes faculteiten die formeel opdracht geven tot de lerarenopleidingen: Godgeleerdheid, Sociale Wetenschappen, Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde, Exacte Wetenschappen, Aard- en Levenswetenschappen en Letteren. Deze commissie geeft gevraagd en ongevraagd advies aan de hoogleraar en de opleidingsdirecteur. Daarnaast is er een Veldadviesraad die uit bestuurders van stagescholen bestaat en eveneens gevraagd en ongevraagd advies geeft aan de hoogleraar en de opleidingsdirecteur. Het bestuur van de Faculteit Psychologie en Pedagogiek stelt jaarlijks de Onderwijs- en Examenregeling (OER) voor de opleiding vast, na advies van de Opleidingscommissie en de Commissie Lerarenopleiding.

Het panel heeft waargenomen dat de lerarenopleidingen en de educatieve minor, ondanks het bestaan van de Commissie Lerarenopleidingen, een enigszins geïsoleerde positie innemen binnen de Vrije Universiteit. Uit het gesprek met het management kwam naar voren dat de faculteiten die studenten aanleveren een meer ondersteunende en faciliterende rol zouden kunnen aannemen. Het panel adviseert om te investeren in het versterken van de relaties met de betreffende faculteiten.

Ook de relatie met de Faculteit der Psychologie en Pedagogiek kan worden verbeterd. Het panel heeft vastgesteld dat de lerarenopleidingen binnen deze faculteit vooralsnog vrij geïsoleerd opereren, mede omdat er onderwijsinhoudelijk weinig directe raakvlakken zijn met de andere opleidingen. Tijdens het bezoek heeft het faculteitsmanagement aangegeven, dat men beoogt om de onderzoeksprogramma's van de diverse opleidingen van de faculteit meer op elkaar aan te laten sluiten. Op zich staat het panel hier positief tegenover, maar het adviseert de lerarenopleidingen ervoor te waken dat dit niet alleen leidt tot een versterking van algemeen onderwijskundig onderzoek. Ook het vakdidactische karakter van het eigen onderzoeksprogramma moet worden bewaakt c.q. bevorderd.

De lerarenopleidingen van de Vrije Universiteit worden in nauwe samenwerking met scholen in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. Studenten kunnen hun praktijkstage volgen aan een (academische) opleidingsschool (de stagevariant). Studenten die al een aanstelling hebben kunnen hun stage ook op hun werkplek volgen (de baanvariant). In dat geval worden zij begeleid door werkplekbegeleiders op de school waar zij reeds een aanstelling hebben. Het panel heeft uit de gesprekken tijdens het bezoek geconcludeerd dat er zowel op leidinggevend niveau als op uitvoerend niveau een sterke relatie met de (academische) opleidingsscholen bestaat. Ook met de niet-opleidingsscholen is er op uitvoerend niveau sprake van een goede relatie.

De lerarenopleidingen hebben één opleidingscommissie. Ook is er één examencommissie en één toelatingscommissie voor het gehele cluster van de lerarenopleidingen aan de Vrije Universiteit dat meegenomen is in deze visitatie.

Deel I – Masteropleidingen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Inleiding

De Vrije Universiteit biedt masteropleidingen aan tot Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (LHVO) voor zestien schoolvakken. Studenten volgen de opleiding als eenjarige masteropleiding aansluitend op een afgeronde masteropleiding. Studenten in de exacte vakken en Aardrijkskunde kunnen binnen hun opleiding een educatieve variant volgen. Zij ontvangen dan gelijktijdig met een wo-masterdiploma in hun vakgebied een eerstegraads bevoegdheid in het bijbehorende schoolvak. Studenten in deze educatieve varianten volgen hetzelfde programma als studenten in de eenjarige educatieve masteropleidingen. Daarom wordt in onderstaande rapportage geen onderscheid gemaakt tussen de eenjarige en tweejarige masteropleidingen.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Het domeinspecifieke referentiekader voor universitaire lerarenopleidingen is in 2013 ten behoeve van de visitatie opgesteld door de Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL). Hierin zijn, aansluitend op de Wet op beroepen in het onderwijs (Wet BIO), zeven competenties geformuleerd waaraan een afgestudeerde van een universitaire lerarenopleiding moet voldoen:

- interpersoonlijke competentie;
- pedagogische competentie;
- vakinhoudelijke en didactische competentie;
- organisatorische competentie;
- competentie in het samenwerken met collega's;
- competentie in het samenwerken met de omgeving;
- competentie in reflectie en ontwikkeling.

Per competentie is in bekwaamheidseisen geformuleerd welke kennis en kunde moet worden verworven.

Bij het formuleren van de eindkwalificaties van lerarenopleidingen heeft de Vrije Universiteit ervoor gekozen om de zeven competenties en bijbehorende bekwaamheidseisen te ordenen naar vijf docentrollen die de leraar in de onderwijspraktijk moet kunnen vervullen. Deze zijn: de docent als 1) professional, 2) ontwerper, 3) uitvoerder, 4) pedagoog en 5) teamlid. In de kritische reflectie is beschreven hoe de eindkwalificaties zijn gerelateerd aan de Dublin-descriptoren en de SBL-competenties.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties van de lerarenopleidingen in lijn zijn met het domeinspecifieke referentiekader en direct gerelateerd zijn aan de zeven wettelijk vastgestelde bekwaamheidseisen voor het beroep van leraar VHO. Daarmee voldoen de eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan de nationale eisen. Daarnaast constateert het panel dat de opleidingen de eindkwalificaties expliciet gerelateerd hebben aan de Dublin-descriptoren. Naar de mening van het panel komt het werken met rollen, eindkwalificaties én SBL-competenties de inzichtelijkheid van de opleiding niet ten goede.

Conclusie

Het panel beoordeelt Standaard 1 voor alle opleidingen als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

In deze standaard wordt voor de lerarenopleidingen inzicht gegeven in het programma. Vervolgens wordt er ingegaan op het onderwijsgevend personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen. De opleidingen worden zowel in voltijd- als deeltijdvariant aangeboden. De bevindingen gelden voor beide varianten, tenzij expliciet wordt verwezen naar een bepaalde variant.

De lerarenopleidingen omvatten ieder 60 EC, waarbij het curriculum uit de volgende onderdelen bestaat:

1. Algemene didactiek en pedagogiek I en II (totaal 9 EC)
2. Vakdidactiek I en II (totaal 9 EC)
3. Professionele ontwikkeling en onderzoek I en II (totaal 9 EC)
4. Verdieping (3 EC)
5. Praktijk I en II (totaal 30 EC)

Het programma omvat twee fasen, gescheiden door de zogenoemde halfweg-beoordeling, waarin alle onderdelen van de eerste fase worden beoordeeld. Behalve het onderdeel Verdieping komen alle onderdelen in beide fasen aan de orde. Middels de toevoeging I of II wordt aangegeven in welke fase het onderdeel wordt gegeven.

Algemene didactiek en pedagogiek I en II

In het vak Algemene didactiek en pedagogiek I (ADEP I) leren de studenten algemene onderwijskundige en pedagogische inzichten op het terrein van activerende didactiek (rol van ontwerper) en communicatie in de klas (rol van uitvoerder) te vertalen naar de eigen lespraktijk. De bijzondere aandacht voor passend onderwijs heeft ertoe geleid dat het onderdeel Gedrags- en leerproblemen een prominente plek heeft gekregen in ADEP I. Tijdens de colleges over gedrags- en leerproblemen wordt ingegaan op de meest voorkomende gedrags- en leerproblemen binnen het voortgezet onderwijs: ADHD, ASS en dyslexie. Bij Algemene didactiek en pedagogiek II (ADEP II) wordt ingegaan op de rol van pedagoog. Binnen de rol van pedagoog leert de student om leerlingen van verschillende leeftijden en met verschillende achtergronden en levensovertuigingen te begrijpen, te stimuleren en te ondersteunen in hun verdere ontwikkeling als persoon. De student leert leerlingen te begeleiden in hun functioneren in de klas en op school.

Het panel heeft de inhoud van de cursussen ADEP I en II bestudeerd en concludeert dat studenten hiermee een adequate introductie in de algemene didactiek krijgen. De colleges bij ADEP I zijn over het algemeen goed gestructureerd en er wordt gewerkt met adequaat studiemateriaal. Studenten maken een reeks van relevante opdrachten waarmee de link naar de praktijk wordt gelegd. Ten aanzien van de colleges Gedrags- en leerproblemen (onderdeel van ADEP I) en de colleges Pedagogiek (ADEP II) constateert het panel echter dat de relevantie van bepaalde onderwerpen discutabel is en dat sommige colleges inhoudelijk weinig

diepgang hebben. Ook wordt in deze colleges slechts beperkt een relatie gelegd met de praktijk. De opleiding onderkent dit laatste probleem en sinds kort dienen studenten daarom een casusbeschrijving te maken waarin zij de link tussen theorie en praktijk leggen. Hoewel dit volgens het panel een stap in de goede richting is, is blijvende aandacht voor de verbetering van de kwaliteit van onderdelen Gedrag- en leerproblemen en Pedagogiek gewenst. Daarnaast is het panel van mening dat er binnen ADEP I en ADEP II meer aandacht besteed kan worden aan het gebruik van ICT in het onderwijs. Dit komt momenteel weliswaar bij sommige schoolvakken aan bod in de cursussen Vakdidactiek I en II, maar het panel mist een programmaonderdeel waarin alle studenten inzicht krijgen in de mogelijkheden van ICT in het onderwijs.

Vakdidactiek I en II

De vakken Vakdidactiek I en II (VD I en II) worden in 'vkgroepen' gegeven: studenten volgen colleges met medestudenten die docent willen worden in hetzelfde schoolvak. Enkele vakken worden geclusterd aangeboden: Moderne vreemde talen, Algemene economie en Management en Organisatie (M&O), Natuurkunde en Scheikunde. In totaal volgen studenten twintig colleges, verdeeld over twee semesters (Vakdidactiek I en II). De grootte van de groep varieert van vijf tot dertig studenten, afhankelijk van de instroom en van het vak. Bij de meeste groepen zitten september- en februaristarters, vol- en deeltijdstudenten, zij-instromers en reguliere studenten samen in een groep. In de periode van september tot januari schuiven daarnaast ook de studenten van de educatieve minor aan bij een deel van de colleges vakdidactiek.

Bij VD I maakt de student kennis met de inhoud en de didactiek van het schoolvak en leert deze inzichten in de praktijk vorm te geven. Er is aandacht voor vakspecifieke kennis en vaardigheden en de voor het schoolvak relevante ICT-toepassingen. Daarnaast vindt er een vertaling plaats van algemeen-didactische thema's naar het vak, waarbij de leservaringen op school een belangrijke rol spelen. In VD II ligt het accent op het zelfstandig vormgeven van een samenhangende lessenserie gericht op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, die inhoudelijk en vakdidactisch verantwoord moet worden (de meesterproef).

Het panel heeft de inhoud en opzet van de vakdidactiek van de zestien schoolvakken bestudeerd. Voorafgaand en tijdens het bezoek heeft het panel voor ieder schoolvak de gebruikte literatuur, de studiehandleiding en de CV's van de betrokken vakdidactici bestudeerd. Ook zijn voor ieder schoolvak de eindwerken (waaronder het eindwerk bij Vakdidactiek II) van ten minste één student bestudeerd. Daarnaast is tijdens het bezoek gesproken met de vakdidactici en is aan studenten en alumni gevraagd hoe zij de vakdidactiek voor hun schoolvak ervaren of hebben ervaren.

Voor alle schoolvakken geldt dat de inhoud van de vakdidactiek aan de maat is en dat er wordt gewerkt met relevante vakdidactische opdrachten waarin de relatie met de praktijk wordt gelegd. De meesterproef vormt hierbij het sluitstuk. Het panel heeft in de gesprekken met zowel de studenten als de docenten vernomen dat de vakdidacticus tijdens de colleges zorgt voor de integratie van de vijf onderscheiden docentrollen en hiermee samenhang aanbrengt tussen alle curriculumonderdelen. Het panel heeft vastgesteld dat deze integratie in de praktijk bij alle schoolvakken plaatsvindt, maar dat het van de individuele vakdidacticus afhankelijk is in welke mate dit gebeurt. Daarnaast heeft het panel geconstateerd dat de balans tussen de algemene didactiek en specifieke vakdidactiek verschilt per schoolvak en dat voor een aantal schoolvakken een meer vakdidactische invulling mogelijk is, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare (internationale) vakdidactische literatuur.

Per schoolvak heeft het panel de volgende waarnemingen gedaan:

- Bij de vakdidactiek voor Nederlands wordt gebruik gemaakt van standaardliteratuur in vakdidactiek op dit gebied. Wel kan het programma volgens het panel worden versterkt door internationale literatuur op te nemen, met name op het gebied van moedertaalonderwijs.
- Bij de vakdidactiek moderne vreemde talen (MVT) worden Duits, Engels en Frans gezamenlijk behandeld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van voornamelijk Nederlandstalige wetenschappelijke literatuur. De vakdidactiek MVT kan naar de mening van het panel worden versterkt door meer internationale literatuur op te nemen. Daarnaast is het panel van mening dat er meer aandacht kan worden besteed aan taalspecifieke vakdidactiek. Momenteel beperkt dit zich tot de differentiatie in de opdrachten en wordt het college schrijfvaardigheid per taal afzonderlijk gegeven. Voor het schoolvak Engels is het gewenst om meer aandacht te besteden aan vakdidactiek voor het verwerven van Engels als tweede taal.
- Het programma voor de Klassieke talen en cultuur (Griekse taal en cultuur en Latijnse taal en cultuur) maakt beperkt gebruik van de ruime hoeveelheid beschikbare wetenschappelijke vakdidactische literatuur voor deze schoolvakken. Het programma kan worden versterkt door hier meer de focus op te leggen en minder aandacht te besteden aan algemene didactische onderwerpen. Het panel vindt het positief dat er aandacht wordt besteed aan beleidsrapporten rondom ontwikkelingen die zich voordoen omtrent de invulling van deze vakken op school. Volgens het panel dient echter wel meer aandacht te worden besteed aan wetenschappelijke literatuur.
- De vakdidactiek voor Geschiedenis bevat vooral standaard Nederlandse literatuur en in zeer beperkte mate internationale literatuur. Evenals bij de Klassieke talen en cultuur kan het programma worden versterkt door meer gebruik te maken van de ruime hoeveelheid beschikbare internationale en nationale vakdidactische literatuur voor het schoolvak Geschiedenis.
- Bij het schoolvak Biologie is een aantal onderwerpen reeds goed vakdidactisch ingevuld, bij enkele andere onderwerpen kan dit nog worden versterkt. De recent aangestelde docent voor de vakdidactiek biologie is bezig met de verdere ontwikkeling van het programma richting een meer vakspecifieke invulling.
- Bij de vakdidactiek Wiskunde wordt gebruik gemaakt van een breed scala aan recente wetenschappelijke literatuur, waarbij sprake is van een goede internationale oriëntatie. Ook is er veel aandacht voor misconcepten en gaat het programma uitgebreid in op de relatie tussen theorie en praktijk.
- De vakdidactiek voor Natuurkunde en Scheikunde wordt gemeenschappelijk gegeven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een uitgebreid scala van internationale wetenschappelijke literatuur en wordt aangesloten bij internationale ontwikkelingen. Er is voldoende aandacht voor de verschillen in vakdidactiek tussen deze schoolvakken.
- De vakdidactiek voor Economie en Management en Organisatie wordt gemeenschappelijk aangeboden. De vakdidacticus, die ook landelijk zeer actief is op het gebied van de vakdidactiek, heeft een programma samengesteld waarin relevante en interessante thema's worden behandeld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een breed scala van overwegend Nederlandstalige literatuur, waarvan een deel enigszins verouderd is. Er is wel voldoende aandacht voor de differentiatie van de twee schoolvakken.
- De vakdidactiek voor Maatschappijleer maakt gebruik van een standaard handboek en op Blackboard zijn diverse verdiepende artikelen geplaatst. De relevante onderwerpen worden hiermee voldoende behandeld.
- De vakdidactiek voor Godsdienst en levensbeschouwing maakt gebruik van een breed scala van relevante wetenschappelijke literatuur. Dit wordt vooralsnog enigszins

ongestructureerd aangeboden. De recent aangenomen docent vakdidactiek is momenteel bezig om het materiaal beter te structureren.

- Het programma voor Aardrijkskunde is goed opgebouwd en maakt gebruik van relevante literatuur. Wel zou er meer aandacht kunnen worden besteed aan het onderwerp fysieke geografie en zou er meer internationale literatuur kunnen worden opgenomen. De opdrachten worden relevanter wanneer deze meer gericht zijn op het leren geven van Aardrijkskunde in de klas/praktijk.

Het panel heeft bij Vakdidactiek I en II verschillen aangetroffen in de mate waarin er aandacht is voor het gebruik van moderne ICT-toepassingen in het onderwijs. Voor de bètavakken en voor Aardrijkskunde is dit op orde, maar voor de andere schoolvakken zou hier volgens het panel meer aandacht aan besteed moeten worden.

Professionele ontwikkeling en Onderzoek

Het onderdeel Professionele Ontwikkeling en Onderzoek bestaat uit twee onderdelen: peergroepbijeenkomsten en het onderdeel Praktijkonderzoek. Tijdens de peergroepbijeenkomsten leert de student samen met medestudenten te reflecteren op de praktijk met het doel het handelen te begrijpen en te verbeteren. Studenten krijgen hiervoor verschillende methodieken aangereikt die ze in toenemende mate leren zelf toe te passen. Zowel de studenten als de docenten hebben tijdens de gesprekken aangegeven dat de peergroepbijeenkomsten een zinvolle bijdragen leveren aan het leerproces van de student. Het panel heeft echter vastgesteld dat er sprake is van een overdaad aan reflectiemomenten. Dit geldt in het bijzonder voor studenten die hun stage op een (academische) opleidingsschool lopen, omdat deze studenten naast de peergroepbijeenkomsten op de universiteit ook op hun stageschool intervisiebijeenkomsten dienen bij te wonen.

In het onderdeel Praktijkonderzoek dienen studenten een systematisch, wetenschappelijk gefundeerd onderzoek uit te voeren naar de onderwijspraktijk. De opleiding ziet onderzoek als een sociale activiteit en studenten werken daarom samen in teams van minimaal twee studenten. Studenten en begeleider zoeken samen naar een onderzoeksdesign (bijvoorbeeld een quasi-experiment of een beschrijvende case study) dat het beste past bij de vraag die moet worden beantwoord.

Het panel is positief over het feit dat het uitvoeren van een praktijkonderzoek een duidelijke plaats heeft in het curriculum. Het panel heeft echter een aantal verbeterpunten waargenomen. Allereerst constateert het panel dat het onderzoek vaak een algemeen didactisch karakter heeft. Dit geldt in het bijzonder voor studenten die stage lopen op een academische opleidingsschool omdat deze studenten een onderzoeksthema moeten kiezen dat past binnen de onderzoeksagenda van de academische opleidingsschool. Het panel is van mening dat bij de academische opleidingsscholen de focus te veel ligt op algemeen onderwijskundige thema's en dat de academische opleidingsscholen een te grote invloed hebben op de keuzes van de onderzoeksthema's. Hoewel het panel zich realiseert dat de onderzoeksvraag van de student ingebed dient te worden in de context van de opleidingsschool, pleit het panel ervoor om de regie bij de keuzes voor de onderzoeksthema's wat meer bij de opleidingen te beleggen, mede vanuit het perspectief dat het een 'leeronderzoek' betreft, en hierbij bovendien nadrukkelijk het vakdidactisch onderzoek te promoten. Ook heeft het panel de indruk gekregen dat momenteel onvoldoende helder is wat de rollen zijn van de begeleiders op de stageschool en de begeleiders vanuit de Vrije Universiteit als het gaat om de begeleiding bij de uitvoering van het onderzoek. Het panel adviseert om de begeleiding van onderzoeksuitvoering als onderdeel van een opleiding meer

bij de Vrije Universiteit te beleggen en hier meer duidelijkheid over te verschaffen aan zowel de studenten als de stagescholen.

Verdieping

De 3 EC ruimte voor Verdieping bestaat uit een verplicht onderdeel Multiculturaliteit waarbij wordt ingegaan op interculturele kennis en vaardigheden. Daarnaast kunnen studenten zich verdiepen in beroepstaken voor hun specifieke schoolvak. Zo kunnen studenten talen zich verdiepen in Culturele en Kunstzinnige Vorming en studenten Biologie en Aardrijkskunde kunnen deelnemen aan een veldwerkwerk. Ook studiereizen vallen onder de Verdieping. Het panel waardeert de aandacht voor multiculturaliteit als onderdeel van de verdieping, maar het heeft tevens de indruk dat het andere deel van de verdieping sterk uiteenlopende activiteiten bevat die wisselend gerelateerd zijn aan de lerarenopleiding.

Praktijk

Het studieonderdeel Praktijk loopt gedurende de beide semesters parallel aan het cursorische gedeelte van het programma. De opleiding kent twee varianten voor het onderdeel praktijk: de stagevariant (circa 60% van de studenten) en de baanvariant (circa 40% van de studenten). Studenten die de stagevariant volgen, doen hun praktijkstage bij voorkeur op een (academische) opleidingsschool. Studenten met een baanvariant hebben al een aanstelling (onbevoegd) en worden begeleid door werkplekbegeleiders in de school waar zij werkzaam zijn. De curricula van het praktijkdeel en het cursorische deel zijn voor beide varianten gelijk. In beide varianten omvat de praktijk minimaal 250 klassencontacturen en daaraan gerelateerde activiteiten, zoals het bijwonen van rapportvergaderingen, mentorbijeenkomsten, ouderavonden, excursies en sectievergaderingen. Bijna de helft (120 uur) van deze klassencontacturen worden gevuld met zelfstandig lesgeven. Voor alle studenten geldt dat zij minstens 40 lessen in de bovenbouw van havo/vwo moeten verzorgen.

Het panel is zeer te spreken over de wijze waarop het praktijkdeel door de universiteit is georganiseerd en is van mening dat de begeleiding voor studenten die stage lopen op een (academische) opleidingsschool uitstekend is. Het panel heeft uit de gesprekken opgemaakt dat er een sterke relatie met de opleidingsscholen bestaat, mede doordat er een instituutopleider van de universiteit verbonden is aan een opleidingsschool, waardoor er structureel informatie wordt uitgewisseld tussen de Vrije Universiteit en de opleidingsschool. Hierdoor is de stageschool goed op de hoogte van de theorie die wordt aangeboden in het cursorische gedeelte. Het panel juicht het eveneens toe dat iedere student minstens één keer een lesbezoek krijgt van de vakdidacticus van de opleiding. Dit geldt zowel voor de studenten in de stagevariant als de studenten in de baanvariant.

Het panel concludeert dat de lerarenopleidingen een inhoudelijk adequaat programma hebben en dat er sprake is van een samenhangend curriculum. Het panel heeft vastgesteld dat het curriculum is opgebouwd aan de hand van de verschillende rollen, die elk een clustering zijn van een aantal SBL-competenties. Alle rollen (en hiermee dus ook alle SBL-eindkwalificaties) komen in het programma voldoende aan de orde. De colleges zijn goed gestructureerd en er wordt doorgaans gewerkt met adequaat studiemateriaal van een academisch niveau. Studenten maken gedurende het gehele cursorische gedeelte een reeks van relevante opdrachten waarin de link naar de praktijk wordt gelegd. Voor alle schoolvakken geldt dat de inhoud van de vakdidactiek adequaat is. Het praktijkdeel van de opleiding is goed georganiseerd en de begeleiding voor studenten die stage lopen op een (academische) opleidingsschool is uitstekend. Wel constateert het panel een aantal verbeterpunten. Voor het onderdeel Algemene Didactiek en Pedagogiek is er verbetering mogelijk in de opzet en de inhoud van de onderwerpen Leer- en gedragsproblemen (ADEP I) en Pedagogiek (ADEP II). Ten

aanzien van het onderdeel vakdidactiek heeft het panel geconstateerd dat de balans tussen de algemene didactiek en specifieke vakdidactiek verschilt per schoolvak. Het panel is van mening dat voor een aantal schoolvakken een meer vakdidactische invulling gewenst is, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare (internationale) vakdidactische literatuur. Ten aanzien van het onderdeel Praktijkonderzoek adviseert het panel om meer regie te voeren vanuit de Vrije Universiteit op de keuze van de onderzoeksthema's en de begeleiding van de studenten bij het onderzoek.

Trajecten en speciale programma's

De lerarenopleidingen kennen een voltijdvariant en een deeltijdvariant, waarbij meerdere opleidingsroutes mogelijk zijn:

- zoals vermeld kunnen de lerarenopleidingen gevolgd worden als eenjarige master (direct aansluitend op de doctoraal- of masterstudie) of als specialisatie in een tweejarige master bij exacte vakken en Aardrijkskunde;
- als 'instromer' vanuit het hbo met tweedegraadsbevoegdheid, aangevuld met een masterdiploma. Instromers vanuit het hbo krijgen generiek 30 EC vrijstelling;
- als instromer vanuit een educatieve minor en in het bezit van een masterdiploma. Bij de Vrije Universiteit is ervoor gekozen om in dit vervolgtraject niet generiek volledig een half jaar (30 EC) vrijstelling te verlenen. Deze instromers krijgen 24 EC vrijstelling. De motivatie hiervoor is dat behaalde resultaten binnen een bacheloropleiding niet gelijk gesteld kunnen worden aan de te realiseren eindtermen in een masteropleiding;
- als 'zij-instromer': kandidaten met een afgeronde universitaire studie (doctoraal of master), die als onbevoegd docent zijn aangesteld op een school.

Het panel stelt vast dat de Vrije Universiteit afwijkt van het landelijk gebruik om de gehele minor als vrijstelling te laten meetellen in een educatieve masteropleiding.

Afhankelijk van de situatie kunnen vrijstellingen worden verleend. Dit geldt voor studenten die al in het bezit zijn van een onderwijsbevoegdheid van een andere graad en/of in een ander vak. Voor studenten die geen formele onderwijsbevoegdheid bezitten, maar die op basis van relevante ervaring al wel competenties hebben verworven is in het kader van de Samenwerkende Amsterdamse Lerarenopleidingen (SAL) een EVC-procedure (Erkennen Verworven Competenties) ontwikkeld. De kandidaat stelt op basis van een format een portfolio samen waarin hij of zij zichzelf scoort op de verschillende competenties en de scores onderbouwt met relevante bewijsstukken. Daarna vindt een criteriumgericht interview plaats, uitgevoerd door de vakdidacticus en een gecertificeerde assessor. De uitkomst van het EVC-assessment wordt vastgelegd in een EVC-rapportage, die voldoet aan de landelijke richtlijnen zoals opgesteld door het kenniscentrum EVC. Op basis van deze rapportage stellen de assessoren een scholingsplan op met daarin mogelijke (deel)vrijstellingen. Het scholingsplan moet door de examencommissie bekrachtigd worden.

Didactisch concept

De opleidingsdidactiek kenmerkt zich volgens de kritische reflectie door een aanpak van 'expliciteren, verantwoorden en modelleren'. Dit houdt in dat de opleiders hun handelen expliciteren en verantwoorden, zowel in geschreven teksten als tijdens bijeenkomsten wanneer ze even uit hun rol stappen en hun didactische keuzes en overwegingen met studenten delen en theoretisch onderbouwen. Het panel heeft in de gesprekken met zowel de docenten als de studenten vernomen dat de beschreven opleidingsdidactiek in de praktijk veelvuldig wordt toegepast en dat studenten de aanpak herkennen en waarderen.

Instream, studielast en doorstroom

De lerarenopleidingen hanteren de landelijk vastgestelde ingangseisen. De meeste studenten hebben een bachelor- en een mastergraad behaald in een discipline waartoe het schoolvak behoort. Een enkele student moet een vakdeficiëntie wegwerken. Het panel heeft geconstateerd dat dit in de praktijk goed is geregeld en het vakinhoudelijk masterniveau van de studenten is hiermee volgens het panel voldoende gewaarborgd.

De instroom in de master is bescheiden. Daarom adviseert het panel om te zoeken naar mogelijkheden om de instroom te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor de tekortvakken.

Het programma is op verschillende onderdelen intensief, maar is over het geheel genomen volgens de studenten studeerbaar. Dit geldt ook voor studenten die de opleiding vanuit de baanvariant volgen. Desalniettemin stelt het panel vast dat de doorstroom en rendementen matig zijn en dat hier winst valt te behalen. Het panel adviseert de opleiding om nader te analyseren wat de achtergrond is van de vertraagde doorstroom en het lage rendement en te zoeken naar passende maatregelen om deze te verbeteren. Daarbij is de samenstelling van de studentenpopulatie met relatief veel (zij-)instromers en deeltijders die de opleiding met een baan in het onderwijs combineren, in beschouwing te nemen.

Staf

Het panel heeft vastgesteld dat de staf bestaat uit betrokken, enthousiaste docenten die goed benaderbaar zijn voor de studenten. Over het geheel genomen is de staf voldoende geëquipeerd:

- er zijn voldoende deskundige stafleden voor de uitvoering van de algemene didactiek en pedagogiek;
- voor ieder schoolvak is er een vakdidacticus die de vakdidactiek verzorgt; het betreft opleiders met een eerstegraadsbevoegdheid en minimaal drie jaar ervaring in het lesgeven op een vo-school;
- er zijn gepromoveerde stafleden voor de begeleiding van het praktijkonderzoek.

Circa één op de drie opleiders is gepromoveerd. Dit betreft voornamelijk algemeen onderwijskundigen of pedagogen, het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici is zeer beperkt. Tijdens de gesprekken heeft het management aangegeven dat men beoogt het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici te verhogen. Zo zijn er recent twee gepromoveerde vakdidactici aangenomen. Het panel juicht dit toe, maar adviseert om tegelijkertijd ook aandacht te besteden aan het faciliteren van promotietrajecten van de vakdidactici in de huidige staf.

Momenteel is slechts 23% van de opleiders in het bezit van de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO). Met behulp van een maatwerktraject toegespitst op de individuele achtergrond van de betreffende docent wordt beoogd dit aandeel in versneld tempo te verhogen. Een kwart van de opleiders (26%) is VELON-geregistreerd. De opleiding stelt faciliteiten beschikbaar om dit aandeel binnen één jaar de komende periode op minimaal 60% te laten uitkomen.

Het panel heeft vastgesteld dat er een hoge mate van collegialiteit onder docenten bestaat. Naast wenselijke effecten, zoals 'korte lijnen' en een prettige werksfeer, heeft dit ook minder gewenste effecten. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat problemen worden 'toegedekt' doordat men elkaar niet expliciet aanspreekt op verbeterpunten. Het panel is van mening dat het de opleiding ten goede zou komen indien dit meer gebeurt en adviseert het management om hier een sterkere en ook een formele regie op te voeren.

Een belangrijk deel van de opleiding vindt plaats op de stagescholen. Studenten die de stagevariant volgen, lopen stage op een (academische) opleidingsschool. Op de opleidingsscholen worden zij begeleid door een schoolopleider en een werkplekbegeleider. De schoolopleider heeft een coördinerende opleidingsfunctie binnen de stageschool en de werkplekbegeleider begeleidt de individuele studenten binnen de stageschool in de dagelijkse lespraktijk. De kwaliteit van de begeleiding op de (academische) opleidingsscholen is geborgd doordat de schoolopleiders en werkplekbegeleiders hiertoe zijn opgeleid door een van de lerarenopleidingen (Vrije Universiteit, Universiteit van Amsterdam of een van de hbo-lerarenopleidingen). De werkplekbegeleiders worden twee maal per jaar uitgenodigd voor scholing op de zogenaamde SPD-middagen en één maal per jaar organiseert de Vrije Universiteit een conferentie voor alle betrokkenen op de stagescholen en voor de instituutopleiders. Circa 40% van de studenten volgt de opleiding vanuit een baanvariant en een groot deel van deze studenten loopt stage op een 'niet-opleidingsschool'. Het panel heeft vastgesteld dat er voldoende aandacht is voor het borgen van de kwaliteit van de stagebegeleiding voor deze studenten. De vakdidacticus/mentor speelt hierbij een belangrijke rol door regelmatig overleg te hebben met de werkplekbegeleider op school en een vinger aan de pols te houden over hoe de dagelijkse begeleiding verloopt. Ook wordt er vanuit de Vrije Universiteit op toegezien dat docenten van deze stagescholen aanwezig zijn op de SPD-middagen en/of landelijke conferentiedagen. De studenten in de baanvariant waarmee de commissie tijdens het bezoek heeft gesproken, geven aan tevreden te zijn over de begeleiding die zij van hun werkplekbegeleider (hebben) ontvangen.

Opleidings specifieke kwaliteitszorg

Er is één opleidingscommissie voor alle masteropleidingen Leraar Voorbereidend Hoger onderwijs die door de Vrije Universiteit worden verzorgd. Deze bestaat uit drie docentleden en drie studentleden vanuit de masteropleiding.

Vakevaluaties worden centraal vanuit de Vrije Universiteit per faculteit en opleiding uitgevoerd. Elk vak wordt in principe door studenten geëvalueerd. Docenten en MT ontvangen de integrale rapportage inclusief alle opmerkingen die studenten maken. De opleidingscommissie en de examencommissie ontvangen van alle uitgevoerde evaluaties een uittreksel en agenderen die voor hun vergaderingen. De examencommissie richt zich daarbij primair op het onderdeel toetsing. Twee keer per jaar wordt een integrale rapportage voor de lerarenopleiding opgemaakt. Alle scores die onder de norm vallen dienen vergezeld te gaan van een reactie van de verantwoordelijke docent, inclusief verbeterplannen en adviezen. Het panel heeft geconstateerd dat de opleidingscommissie momenteel redelijk functioneert, maar is van mening dat de opleidingscommissie een meer proactieve houding kan aannemen. De werkwijze van de opleidingscommissie is nu veelal reactief, waarbij voornamelijk ad hoc-oplossingen worden gezocht voor knelpunten die vanuit de vakevaluaties naar voren komen of door de studenten worden aangedragen. Ook is volgens het panel een meer zakelijke en formele benadering in geval van problemen vereist. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat bij geconstateerde problemen niet de informele weg bewandeld wordt, omdat anders het risico bestaat dat problemen worden toegedekt.

Overwegingen

Het panel heeft de onderwijsleeromgeving van de lerarenopleidingen van de Vrije Universiteit bestudeerd en heeft vastgesteld dat het curriculum is opgebouwd aan de hand van vijf verschillende rollen, die elk een clustering zijn van een aantal SBL-competenties. Alle rollen (en hiermee dus ook alle SBL-eindkwalificaties) komen in het programma voldoende aan de orde. Het panel concludeert dat de opleidingen een inhoudelijk adequaat en samenhangend curriculum hebben.

De colleges voor Algemene Didactiek en Pedagogiek zijn goed gestructureerd en er wordt gewerkt met doorgaans adequaat studiemateriaal van een academisch niveau. Studenten maken een reeks van relevante opdrachten waarin de link naar de praktijk wordt gelegd. Wel is er verbetering mogelijk in de opzet en inhoud van het onderwerp Leer- en gedragsproblemen (ADEP I) en in de opzet en inhoud van de colleges Pedagogiek (ADEP II).

De invulling van de colleges Vakdidactiek is voor alle schoolvakken aan de maat. Wel is voor een aantal schoolvakken verbetering mogelijk door minder aandacht te besteden aan algemene didactiek. Voor deze schoolvakken is een meer vakdidactische invulling gewenst en mogelijk, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare (internationale) vakdidactische literatuur. Dit geldt voor de schoolvakken Klassieke talen en cultuur, Geschiedenis, Nederlands en Biologie. Ook voor Aardrijkskunde is meer internationale literatuur aan te bevelen. Voor Moderne vreemde talen dient meer gebruik te worden gemaakt van taalspecifieke vakdidactische literatuur. Voor Engels dient er aandacht te zijn voor de vakdidactiek voor Engels als tweede taal.

Het panel is positief over het feit dat het uitvoeren van een Praktijkonderzoek een duidelijke plaats heeft in het curriculum. Het panel heeft echter een aantal verbeterpunten geconstateerd en adviseert om vanuit de Vrije Universiteit meer regie te voeren op de keuze van de onderzoeksthema's en de begeleiding van de studenten bij het onderzoek.

Het cursorische gedeelte wordt verzorgd door gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. Het aantal gepromoveerden onder de vakdidactici is gering en het panel pleit ervoor vakdidactici te stimuleren om te promoveren. Overigens is het panel positief over de rol die de vakdidacticus binnen de opleiding heeft en concludeert dat de vakdidactici de ruggengraat van de opleiding vormen. Zij zorgen in hun colleges voor de integratie van de vijf onderscheiden docentrollen en begeleiden de individuele student als mentor gedurende het gehele traject. Het panel juicht het toe dat de vakdidacticus vanuit de rol van mentor verantwoordelijk is voor de begeleiding van de student in de praktijk en tevens lesbezoeken aflegt op de stagescholen.

Het panel heeft vastgesteld dat er een hoge mate van collegialiteit onder docenten bestaat. Naast 'korte lijnen' en een prettige werksfeer heeft dit ook minder gewenste effecten. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat problemen worden toegedekt doordat men elkaar niet expliciet aanspreekt op verbeterpunten. Uit de aangeleverde stukken van examencommissie, opleidingscommissie en management en uit de panelgesprekken is echter gebleken dat ondanks de soms informele sfeer de kwaliteitszorg voldoet en dat verbeterpunten expliciet signaleerd worden en worden aangepakt.

Het praktijkdeel van de opleiding is volgens het panel uitstekend georganiseerd. De opleidingen kennen twee varianten voor het praktijkdeel: de stagevariant (60% van de studenten) en de baanvariant (40% van de studenten). Het praktijkdeel van de opleiding is goed georganiseerd en de begeleiding voor studenten die stage lopen op een (academische) opleidingsschool (stagevariant) is uitstekend. Alle werkplekbegeleiders op de opleidingsscholen zijn opgeleid door een van de lerarenopleidingen (Vrije Universiteit, Universiteit van Amsterdam of een van de hbo-lerarenopleidingen). De kwaliteit van de begeleiding van studenten die al een aanstelling hebben en stage lopen op hun werkplek (de baanvariant) is volgens het panel voldoende, niet in het minst dankzij de rol van de vakdidacticus die vanuit de universiteit zorg draagt voor een goede afstemming tussen de stageschool en de lerarenopleiding. Studenten zijn tevreden over de begeleiding die zij krijgen

vanuit de stageschool. Dit geldt zowel voor studenten die de stagevariant volgen als voor studenten die de baanvariant volgen.

De instroom in de master is bescheiden. Daarom adviseert het panel de opleiding om te zoeken naar mogelijkheden om de instroom te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor de tekortvakken.

Het programma is volgens het panel studeerbaar, maar de doorstroom en rendementen laten te wensen over. Het panel beveelt de opleiding aan om nader te analyseren wat de achtergrond is van deze vertraagde doorstroom en het lage rendement en te zoeken naar passende maatregelen om deze te verbeteren.

Er is één opleidingscommissie voor alle lerarenopleidingen die vanuit de Vrije Universiteit worden verzorgd. Het panel heeft geconstateerd dat de opleidingscommissie momenteel redelijk functioneert, maar is van mening dat de opleidingscommissie een meer proactieve houding kan aannemen. Ook is een zakelijkere en formelere benadering in geval van problemen vereist.

Conclusie

Het panel beoordeelt Standaard 2 voor alle opleidingen als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Toetsing

De lerarenopleidingen van de Vrije Universiteit hanteren diverse beoordelingsinstrumenten. De vakken ADEP I en II worden deels beoordeeld met twee schriftelijke kennistoetsen: één over het onderdeel Gedrag- en leerproblemen en één over de rol als Pedagoog. Deze twee kennistoetsen fungeren als entreetoets voor de beoordeling van ADEP I en II en dienen met een voldoende te worden afgesloten. De uiteindelijke beoordeling van ADEP I en II vindt plaats aan de hand van dossieropdrachten die studenten dienen in te leveren. Het onderdeel Vakdidactiek wordt volledig beoordeeld op basis van opdrachten. De opdrachten worden gearhiveerd in het showcaseportfolio. Bij de beoordeling van de opdrachten wordt gebruik gemaakt van rubrics die zijn samengesteld op basis van de vijf docentrollen. Deze rubrics zijn toegespitst op de leerdoelen van het betreffende curriculumonderdeel. Voor het onderdeel Vakdidactiek is per schoolvak een vakspecifieke rubric samengesteld.

Bij het onderdeel Praktijkonderzoek worden de studenten beoordeeld op basis van het verslag van dit onderzoek. In de studiehandleiding staat beschreven dat gerapporteerd dient te worden in een vaktijdschrift voor leraren, terwijl in de kritische reflectie staat vermeld dat het om een wetenschappelijke publicatie dient te gaan. Tijdens het bezoek is duidelijk geworden dat de richtlijn in de studiehandleiding juist is en dat het dient te gaan om een rapportage in een vaktijdschrift.

Praktijk I en II worden beoordeeld door de begeleider op school aan de hand van een rubric waarin per onderscheiden docentrol wordt aangegeven of het beoogde competentieniveau is behaald. De begeleider op school doet vervolgens een voorstel dat door de vakdidacticus moet worden onderschreven. De vakdidacticus is eindverantwoordelijk voor het cijfer. De vakdidacticus legt hiertoe zelf lesbezoeken af bij de individuele student en stelt het oordeel verder vast in nauwe samenspraak met de begeleider op school.

De opleiding kent twee formele beoordelingsmomenten. De eerste formele beoordeling, de halfweg-beoordeling, vindt plaats aan de hand van een ingeleverd dossier met opdrachten, de schriftelijke toets Gedrag- en leerproblemen en de beoordeling van Praktijk I. Aan de hand van de rubrics wordt het competentieniveau vastgesteld en wordt bepaald of de ontwikkeling van de student tot dat moment onvoldoende, voldoende of goed is. Alleen met een voldoende of een goed krijgt de student zonder meer toegang tot het tweede semester van de opleiding. Bij een onvoldoende score op één of meer onderdelen wordt in overleg met de betrokken docenten door de student en mentor een verbeterplan opgesteld met duidelijke doelen, of wordt de student geadviseerd te stoppen met de opleiding. Met het verbeterplan heeft de student twee maanden de tijd om het dossier alsnog op orde te brengen.

De tweede formele beoordeling, de eindbeoordeling, vindt plaats aan het eind van de tweede fase van de opleiding. Dit eindoordeel wordt bepaald aan de hand van de kennistest bij de rol van Pedagoog (ADEP II), het showcaseportfolio, het Praktijkonderzoek en de beoordeling van Praktijk II. In het showcaseportfolio tonen de studenten hun beste werk aan de hand van

de opdrachten bij de verschillende vakken. Het showcaseportfolio wordt onafhankelijk van elkaar door twee examinatoren beoordeeld. Bij een onvoldoende score op een of meerdere onderdelen bespreekt de mentor de verbeterpunten met de student. De student dient het verbeterde showcaseportfolio opnieuw ter beoordeling in te leveren.

Het panel heeft de diverse beoordelingsinstrumenten bestudeerd. De opdrachten van Algemene Didactiek en Pedagogiek en Vakdidactiek sluiten volgens het panel goed aan bij de doelen van de cursussen en worden goed gedocumenteerd in het showcaseportfolio. Ook worden de opdrachten zorgvuldig beoordeeld aan de hand van heldere rubrics en voorzien van adequate schriftelijke feedback. Wel dient de kwaliteit van de twee entreekennistoetsen bij Algemene Didactiek en Pedagogiek volgens het panel te worden verbeterd. De studenten gaven tijdens het bezoek aan dat het onvoldoende transparant is welke kennis getoetst zal worden en dat de vragen onvoldoende gerelateerd zijn aan de leerstof. Het panel constateert na bestudering van de kennistoetsen eveneens dat de relevantie van veel kennisvragen beperkt is. Bovendien was het voor verschillende multiplechoicevragen discutabel wat het juiste antwoord moest zijn.

Ten aanzien van de beoordeling van de opdracht die studenten bij het onderdeel Praktijkonderzoek moeten maken signaleert het panel twee ernstige knelpunten. Een eerste knelpunt is dat het Praktijkonderzoek een groepswerk betreft waarbij onvoldoende zichtbaar is wat de individuele bijdrage van elke afzonderlijke student is. Bij veel Praktijkonderzoeken hebben drie of meer (in één uitzonderlijk geval zelfs tien) studenten samengewerkt. Op basis van dergelijke eindwerken kan niet worden aangetoond dat elke student individueel aan de eindkwalificaties voldoet en in staat is om op academisch niveau te opereren. De studenten worden als groep beoordeeld en het beoordelingsformulier heeft betrekking op de totale groep en maakt geen onderscheid tussen individuele studenten. Ook is er geen logboek waarin is bijgehouden wat de individuele bijdrage van iedere student was. Een tweede knelpunt is dat er volgens het panel te veel EC worden toegekend in relatie tot de opdracht die de studenten moeten uitvoeren. Bij het overgrote deel van de praktijkonderzoeken vindt het panel de omvang en diepgang van het product (lengte en uitgebreidheid van het verslag) (veel) te mager voor een cursus met een omvang van 8 EC, zeker wanneer met drie of meer coauteurs wordt gewerkt. De beoordeling van het Praktijkonderzoek is volgens het panel in procedurele zin verder wel grotendeels op orde. Er wordt gewerkt met een rubric en er zijn twee beoordelaars van wie de eerste beoordelaar sinds dit academisch jaar altijd een gepromoveerd onderzoeker is.

Bij de beoordeling van Praktijk I en II wordt volgens het panel een zorgvuldige procedure gehanteerd waarbij de vakdidacticus in goed overleg met de werkplekbegeleider tot een eindoordeel komt. Het panel is positief over de prominente rol die de vakdidacticus speelt bij deze beoordeling en juicht het toe dat de vakdidacticus zelf lesbezoeken aflegt om de student in de praktijk te observeren.

Examencommissie

De Vrije Universiteit heeft één examencommissie voor het gehele cluster van de lerarenopleidingen aan de Vrije Universiteit dat meegenomen is in deze visitatie. De examencommissie is zo samengesteld dat de drie clusters van vakdidactiek (alfa, bèta en gamma) zijn vertegenwoordigd door een vakdidacticus. De examencommissie bewaakt de kwaliteit van de beoordeling en de toetsing door gebruik te maken van statistische analyses van schriftelijke toetsen (uitgevoerd door de afdeling Onderwijs en Kwaliteitszorg). Daarnaast neemt de examencommissie jaarlijks een steekproef van minimaal 5% van de afgestudeerden en controleert of het dossier volledig is, of bij de beoordeling de juiste procedure is gevolgd

en of het ingeleverde werk van voldoende kwaliteit is. Het panel heeft op basis van het gesprek met de examencommissie vastgesteld dat de samenstelling van deze commissie het functioneren ervan bemoeilijkt. De leden zijn nauw betrokken bij het geven van onderwijs en hebben daardoor niet altijd voldoende afstand tot degenen die de toetsing binnen de opleiding verzorgen. Ook de eerder vermelde informele cultuur heeft zijn weerslag op het functioneren van de examencommissie. Het panel concludeert dat de examencommissie een meer proactieve houding zou moeten aannemen en scherper zou kunnen acteren, met name ten aanzien van de ijking van beoordelingen. De objectiviteit en het ‘gezag’ van de examencommissie kunnen worden versterkt door een extern lid aan de commissie toe te voegen. Daarnaast adviseert het panel om een gepromoveerd onderzoeker op te nemen in de examencommissie zodat de controle op de wetenschappelijke kwaliteit van het (praktijk)onderzoek bij de steekproeven sterker wordt.

Gerealiseerd eindniveau

Het showcaseportfolio neemt een belangrijke plaats in bij de toetsing van de eindkwalificaties en bestaat uit zes onderdelen:

Showcaseopdracht	Rol	Onderdeel
Praktijkonderzoek	Rol van Professional	Professionele Ontwikkeling en Onderzoek II
Terug- en Vooruitblik	Rol van Professional	Algemene Didactiek en Pedagogiek II
Meesterproef/Lessenserie	Rol van Ontwerper	Vakdidactiek II
Videopresentatie	Rol van Uitvoeder	Algemene Didactiek en Pedagogiek II
Casusbeschrijving leerling	Rol van Pedagoog	Algemene Didactiek en Pedagogiek II
Grote dossier- of verdiepingsopdracht naar keuze	Rol afhankelijk van keuze	Algemene Didactiek en Pedagogiek II/ Vakdidactiek II

Deze zes onderdelen omvatten een totale studielast van 30 EC. Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek producten van 21 studenten uit de afgelopen twee studiejaar geselecteerd en beoordeeld, waarbij de nadruk lag op de bestudering van de eindwerken bij het Praktijkonderzoek en de Meesterproef/Lessenserie. Deze nadruk komt voort uit het uitgangspunt van het panel dat de universitaire lerarenopleiding is te typeren als een *academische opleiding met een professionele oriëntatie*. Dit sluit aan bij de wijze waarop in het beoordelingskader de kwaliteit van de eindwerken als indicator van het academisch masterniveau wordt aangegeven. Daaraan heeft de NVAO als focuspunt voor deze visitatie toegevoegd het aandeel wetenschappelijk onderzoek in de eindwerken. Het academische eindniveau kan in lijn met wat gebruikelijk is binnen het wo worden geverifieerd aan de hand van het Praktijkonderzoek, een onderzoeksverslag van een praktijkonderzoek van beperkte omvang (9 EC inclusief de voorbereiding). Aan een dergelijk eindwerk dienen aangepaste eisen te worden gesteld die door de VU geïndiceerd zijn als een vakpublicatie voor collega-docenten. De commissie onderschrijft die eisen. Ook aan de Meesterproef (6 EC), een inhoudelijk en vakdidactisch beargumenteerd ontwerp van een lessenserie die aan het praktijkonderzoek gekoppeld kan worden, kan volgens de commissie het academische niveau worden geverifieerd. Zowel het onderzoeksverslag als het ontwerp worden in de tweede fase van de master afgerond en kunnen als indicatoren van het eindniveau worden beschouwd, waarbij de commissie overigens, vanwege de academische aard en de omvang, meer gewicht toekent aan het onderzoeksverslag dan aan het ontwerp.

Tevens heeft het panel voorafgaand aan en tijdens het bezoek kennisgenomen van een selectie van de andere vier onderdelen van het showcaseportfolio (met uitzondering van de videomontage behorend bij de videopresentatie). Mede op basis van deze onderdelen heeft het panel het professionele eindniveau geverifieerd.

De wijze waarop dit selectieproces heeft plaatsgevonden, is beschreven onder de paragraaf Werkwijze van het panel eerder in deze rapportage. De steekproef bestond uit studenten van de opleidingen uit het alfa-, het bèta- en het gammacluster. Voor ieder schoolvak is er minstens één student in de steekproef opgenomen.

Het panel is van mening dat de bestudeerde meesterproeven van adequaat niveau zijn en het oordeel van het panel komt in grote lijnen overeen met de beoordeling door de opleiding. Zowel de betreffende documentatie als de beoordelingswijze geven voldoende zicht op het gerealiseerde niveau.

Ten aanzien van het Praktijkonderzoek constateert het panel echter dat er sprake is van een te hoge becijfering. Over de gehele breedte komt het oordeel van het panel lager uit dan het oordeel dat door de opleiding is verstrekt. Bij vijf van de 21 verslagen van het Praktijkonderzoek die voorafgaand aan het bezoek zijn bestudeerd had het panel ernstige twijfels of dit als een voldoende kan worden beschouwd. Voor een deel had dit te maken met de beperkte omvang van het verslag, mede omdat het een groepswerk betrof en meerdere studenten aan het verslag hadden gewerkt. Voor een ander deel had dit te maken met het academisch niveau van het verslag. Zo heeft het panel serieuze tekortkomingen geconstateerd in het gebruikte onderzoeksdesign en de data-analyse. Daarnaast worden vragenlijsten en uitkomsten zonder toelichting en integratie bijgevoegd als appendices en wordt er zeer beperkt gebruik gemaakt van wetenschappelijke literatuur. Tijdens het bezoek zijn zes extra verslagen van het Praktijkonderzoek opgevraagd en bestudeerd. Het ging hierbij om twee eindwerken uit elk cluster (alfa, bèta, gamma) uit het laatste studiejaar die met een laag cijfer zijn beoordeeld (maximaal een 7). Bij vier van deze verslagen was het panel van oordeel dat deze onterecht een voldoende hebben gekregen. Dit had voornamelijk te maken met de eerder genoemde tekortkomingen in het gebruikte onderzoeksdesign en de data-analyse. Uiteindelijk heeft het panel bij in totaal een derde (9 van de 27) van de bestudeerde eindwerken van het Praktijkonderzoek zodanig serieuze knelpunten gesignaleerd dat die naar het oordeel van het panel niet tot een voldoende zouden leiden.

De commissie heeft bovenstaande problematiek tijdens het bezoek aan de orde gesteld. De opleiding heeft te kennen gegeven zich bewust te zijn van een deel van de problemen en werkt aan de verbetering hiervan. Zo heeft de opleiding diverse maatregelen genomen om de individuele bijdrage van de student beter zichtbaar te maken. Het aantal studenten dat gezamenlijk aan een onderzoeksverslag werkt, is beperkt tot maximaal drie personen. Ook worden studenten intensiever begeleid en vindt minimaal drie keer een begeleidingsgesprek tussen een docent en de studenten plaats, waarin de individuele bijdrage van de afzonderlijke studenten wordt besproken. Het panel juicht deze maatregelen toe, maar is van mening dat hiermee nog onvoldoende wordt geborgd dat de individuele bijdrage van iedere student zichtbaar is in het eindverslag. Het panel pleit er nadrukkelijk voor dat er maximaal twee studenten aan een gezamenlijk verslag werken en dat bovendien op een of andere wijze expliciet zichtbaar wordt gemaakt dat elke student bij elk onderdeel van de onderzoekscyclus betrokken is geweest, bijvoorbeeld doordat beide studenten elk een eigen dataset verzamelen en analyseren. Daarnaast moeten studenten individueel worden beoordeeld.

Een andere recent ingevoerde maatregel is dat de eerste beoordelaar altijd een gepromoveerd onderzoeker dient te zijn. De tweede beoordelaar is de vakdidacticus. Het panel is positief over deze maatregel, maar heeft op basis van de bestudering van de praktijkonderzoeken van het laatste studiejaar vastgesteld dat dit op zichzelf nog niet voldoende garantie biedt voor het academisch niveau van de eindwerken.

Het panel heeft kennisgenomen van de vier andere onderdelen van het showcaseportfolio en heeft voor een selectie van studenten de bijbehorende eindwerken bestudeerd. Naar het oordeel van het panel zijn die onderdelen aan de maat. Het panel stelt op basis daarvan vast dat het professionele eindniveau dat de studenten bereiken, adequaat is.

Het panel heeft ook in de gesprekken met alumni en vertegenwoordigers uit het werkveld aandacht besteed aan het gerealiseerde professionele eindniveau. Zowel de alumni als de vertegenwoordigers van het werkveld geven aan dat zij tevreden zijn over het professionele eindniveau. De alumni zijn volgens eigen zeggen na het afronden van de opleiding goed in staat om zelfstandig als eerstegraads docent te functioneren. Dit wordt bevestigd door de vertegenwoordigers van het werkveld. Ook uit deze gesprekken maakt het panel op dat de afgestudeerden van de lerarenopleiding startbekwaam zijn.

Overwegingen

Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren.

Voor de toetsing van het cursorische gedeelte wordt gebruik gemaakt van opdrachten en kennistoetsen. Deze opdrachten sluiten volgens het panel voldoende aan bij de doelen van de cursussen en worden goed gedocumenteerd in het showcaseportfolio. Ook worden de opdrachten zorgvuldig beoordeeld aan de hand van heldere rubrics en voorzien van adequate schriftelijke feedback.

Het panel heeft echter ook een aantal verbeterpunten signaleerd bij de toetsing van het cursorische gedeelte. Allereerst dient de kwaliteit van de twee entreekennistoetsen bij Algemene Didactiek en Pedagogiek te worden verbeterd. Daarnaast constateert het panel twee ernstige problemen bij de opzet van de opdracht die studenten bij het onderdeel Praktijkonderzoek moeten maken. Het eerste probleem is dat het Praktijkonderzoek een groepswerkstuk betreft, waardoor onvoldoende zichtbaar is wat de individuele bijdrage van elke student is, c.q. of elke individuele student het vereiste academische niveau bereikt. Het tweede probleem is dat er volgens het panel te veel EC worden toegekend in relatie tot de omvang en de zwaarte van de opdracht die studenten moeten uitvoeren. De beoordeling van het Praktijkonderzoek is verder procedureel gezien wel grotendeels op orde. Er wordt gewerkt met een rubric en er zijn twee beoordelaars van wie de eerste beoordelaar sinds het academische jaar 2013-2014 altijd een gepromoveerd onderzoeker is.

Bij de toetsing en beoordeling van Praktijk I en II wordt volgens het panel een zorgvuldige procedure gehanteerd, waarbij de vakdidacticus in goed overleg met de werkplekbegeleider tot een eindoordeel komt. Het panel is positief over de prominente rol die de vakdidacticus speelt bij de beoordeling van het praktijkdeel en over het afleggen van lesbezoeken door de vakdidacticus.

De examencommissie is zo samengesteld dat de drie clusters van vakdidactiek (alfa, bèta en gamma) zijn vertegenwoordigd door een vakdidacticus. Het panel is van mening dat de samenstelling van de examencommissie het functioneren ervan bemoeilijkt omdat de leden

vaak onvoldoende afstand hebben tot degenen die verantwoordelijk zijn voor de toetsing binnen de opleidingen. Daarnaast adviseert het panel de examencommissie om een meer proactieve houding aan te nemen en scherper te acteren, met name ten aanzien van de ijking van beoordelingen.

Het panel heeft na bestudering van eindwerken en op basis van gesprekken met alumni en vertegenwoordigers van het werkveld vastgesteld dat studenten die de opleiding hebben afgerond, voldoende zijn toegerust voor de beroepspraktijk van het leraarschap.

Het panel heeft echter in de bestudeerde verslagen van het Praktijkonderzoek diverse tekortkomingen gesignaleerd en heeft moeten vaststellen dat de academische kwaliteit van een aantal bestudeerde eindwerken onder de maat is. Bij één op de drie bestudeerde verslagen van het Praktijkonderzoek zijn serieuze tekortkomingen geconstateerd in onder andere het gebruik van wetenschappelijke literatuur, het gebruikte onderzoeksdesign en de data-analyse. Het panel concludeert dat de academische kwaliteit, de opzet en de beoordeling van het Praktijkonderzoek aanzienlijke verbeteringen behoeven. Het komt op basis van die conclusie tot de vaststelling dat de opleidingen niet voldoen aan de eisen die betrekking hebben op het gerealiseerd niveau.

Conclusie

Het panel beoordeelt Standaard 3 voor alle opleidingen als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als ‘onvoldoende’.

Algemeen eindoordeel per opleiding

Het panel komt voor alle lerarenopleidingen die de Vrije Universiteit Amsterdam verzorgt tot het oordeel ‘onvoldoende’ op standaard 3. Volgens de beslisregels van de NVAO dient het panel op basis daarvan de opleidingen als geheel ook als ‘onvoldoende’ te beoordelen.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Algemene Economie* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Biologie* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Duits* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Engels* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Frans* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Godsdienst en Levensbeschouwing* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Griekse en Latijnse Taal en Cultuur* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Latijnse taal en cultuur* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Management en Organisatie* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Natuurkunde* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Nederlands* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Scheikunde* als ‘onvoldoende’.

Het panel beoordeelt de *Masteropleiding LVHO in Wiskunde* als ‘onvoldoende’.

Deel II – Educatieve minor

Beoordeling van de educatieve minor aan de hand van het Beoordelingskader voor de educatieve minoren

Algemeen

Beoogde eindkwalificaties

De educatieve minor van de Vrije Universiteit hanteert als doelstelling voor afgestudeerden de in het domeinspecifiek referentiekader gespecificeerde bekwaamheidseisen voor de leraar vmbo-tl en eerste drie jaar havo/vwo. Deze bekwaamheidseisen zijn geformuleerd en geordend naar vijf docentrollen die direct zijn gerelateerd aan de bekwaamheidseisen voor het beroep van leraar VHO, die in de Wet op beroepen in het onderwijs (Wet BIO) zijn vastgelegd. Daarmee voldoen de doelstellingen van de minor qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale eisen. Tevens heeft het panel geconstateerd dat de eindkwalificaties van de minor expliciet gerelateerd zijn aan de Dublin-descriptoren. Naar de mening van het panel komt het werken met rollen, eindkwalificaties én SBL-competenties de inzichtelijkheid van de minor zeker niet ten goede.

Inhoud en vormgeving programma

Het programma van de educatieve minor is tot stand gekomen in samenspraak met de opleidingsscholen waar de studenten stage lopen. Twee opleiders van de Vrije Universiteit en zes schoolopleiders hebben gezamenlijk het programma ontwikkeld.

De minor beslaat een periode van 20 weken en omvat 30 EC. Het volledige programma duurt een half jaar en wordt voltijds aangeboden in het eerste semester van het derde jaar van de bacheloropleiding. Een semester bestaat uit drie blokperiodes die als volgt zijn opgebouwd: 12 EC - 12 EC - 6 EC. De educatieve minor is opgedeeld in twee fasen: fase 1 valt samen met de eerste periode, fase 2 omvat de tweede en derde periode. Fase 1 van de educatieve minor is gericht op oriënteren en samen uitvoeren en bevat de studieonderdelen:

- Vakdidactiek I (3 EC),
- Algemene didactiek en pedagogiek I (3 EC),
- Praktijk I (6 EC).

Fase 2 van de educatieve minor is gericht op zelfstandig uitvoeren en bevat de studieonderdelen:

- Vakdidactiek II (3 EC),
- Algemene didactiek en pedagogiek II (6 EC),
- Praktijk II (9 EC).

Vakdidactiek I en II omvatten tien werkcolleges en worden in principe per schoolvak aangeboden. Moderne vreemde talen en Natuurkunde en Scheikunde vormen hierop een uitzondering en worden geclusterd aangeboden. Voor elk schoolvak is er een reader Vakdidactiek in de minor aanwezig. In deze reader zijn het programma, de literatuur en de opdrachten gericht op vmbo-tl en de onderbouw van havo en vwo opgenomen en zijn de vakdidactische rubrics beschreven. Een deel van de werkcolleges Vakdidactiek volgen de minorstudenten gezamenlijk met studenten van de masteropleiding. Per schoolvak worden echter ook minimaal twee en maximaal vier bijeenkomsten vakdidactiek apart voor de minorstudenten georganiseerd. In deze minorwerkcolleges ligt de focus op de kerndoelen, de eindtermen en de didactische aanpak voor vmbo-tl en de onderbouw havo/vwo, en staat de

ervaring van de minorstudent centraal. Het panel vindt het positief dat minorstudenten een aantal colleges vakdidactiek krijgen die inhoudelijk specifiek zijn afgestemd op de vakdidactiek op het vmbo-tl en de onderbouw van de havo en het vwo.

Het panel heeft de invulling van de cursussen Vakdidactiek I en II voor de dertien verschillende schoolvakken bestudeerd. Voorafgaand en tijdens het bezoek heeft het panel voor ieder schoolvak de gebruikte literatuur, de studiehandleiding en de CV's van de betrokken vakdidactici bekeken. Ook is van ieder schoolvak minstens één student geselecteerd waarvan opdrachten zijn bestudeerd die bij de cursussen Vakdidactiek I en II worden gemaakt. Daarnaast is tijdens het bezoek gesproken met de vakdidactici en is aan de studenten gevraagd hoe zij de vakdidactiek voor hun schoolvak hebben ervaren. Het panel heeft geen aanvullingen bij hetgeen is beschreven bij de vakdidactieken bij de master. Dit betekent dat voor alle dertien schoolvakken de vakdidactiek aan de maat is en studenten voldoende worden voorbereid op de beroepspraktijk. Wel heeft het panel geconstateerd dat de balans tussen de algemene didactiek en specifieke vakdidactiek verschilt per schoolvak en dat voor een aantal schoolvakken een meer vakdidactische invulling mogelijk is, onder andere door meer gebruik te maken van de beschikbare wetenschappelijke (internationale) vakdidactische literatuur. Dit geldt in het bijzonder voor Klassieke talen en cultuur, Geschiedenis, Nederlands, Biologie en Aardrijkskunde. Voor Moderne vreemde talen dient meer gebruik te worden gemaakt van taalspecifieke vakdidactische literatuur.

De cursussen Algemene didactiek en pedagogiek 1 en 2 bestaan uit (werk)colleges en wekelijkse peergroupbijeenkomsten. De minorstudenten volgen deze vakken apart van de masterstudenten. Het panel vindt het positief dat de inhoud hiermee expliciet kan worden afgestemd op de minorstudenten en op hun ontwikkeling in het leraarsvak. Een ander verschil met de masteropleiding is dat de docentrollen tijdens de minor gedurende het programma gezamenlijk worden behandeld. Het panel is van mening dat het curriculum van de minor hierdoor meer samenhang vertoont dan het curriculum in de masteropleiding, waarin de docentrollen na elkaar worden behandeld. Tot slot verschilt dit studieonderdeel van de masteropleiding in de mate waarin studenten worden begeleid. Omdat de minorstudenten de eindkwalificaties in twintig weken dienen te behalen is er bewust voor gekozen om minorstudenten intensiever te begeleiden in hun ontwikkeling. De wekelijkse peergroupbijeenkomsten op de universiteit spelen hierbij een belangrijke rol. Het panel heeft de opzet van de peergroupbijeenkomsten bestudeerd en heeft vastgesteld dat hier alle losse studieonderdelen in samenhang met elkaar worden besproken. De minorstudenten hebben tijdens de gesprekken aangegeven de peergroupbijeenkomsten als zeer nuttig en leerzaam te ervaren. Het panel concludeert dat de peergroupbijeenkomsten een cruciaal onderdeel van de educatieve minor vormen en als ruggengraat van de minor kunnen worden beschouwd.

Het studieonderdeel Praktijk omvat in de educatieve minor minimaal 120 klascontacturen waarvan de student ten minste 60 uren zelf les geeft. Tijdens fase 1 staat het oriënteren op het beroep van leraar en het samen verzorgen van delen van lessen centraal. De student krijgt de gelegenheid om gericht lessen te observeren en deel te nemen aan alle niet-lesgebonden taken die bij het beroep horen, zoals vergaderen, ouderavonden en buitenlesactiviteiten met leerlingen. Tijdens de tweede fase van de praktijk staat het zelfstandig verzorgen van lessen centraal.

Het panel heeft tijdens het bezoek met een aantal alumni uit verschillende varianten gesproken. Zij zijn enthousiast over het programma en zien het als een goede kennismaking met het vak van docent in het voortgezet onderwijs. Alumni hebben tijdens de gesprekken met het panel aangegeven dat zij tevreden zijn over het programma en over de intensieve

begeleiding die zij krijgen bij zowel het cursorische gedeelte op de universiteit als op de stageschool. Na de minor voelen zij zich startbekwaam om als docent in het vmbo-tl en de onderbouw van de havo/vwo te kunnen functioneren. De meeste studenten hebben aangegeven de ambitie te hebben om na de vakmaster de eerstegraads lerarenopleiding te willen volgen.

Het panel heeft vastgesteld dat het curriculum is opgebouwd aan de hand van de verschillende rollen, die elk een clustering zijn van een aantal, soms dezelfde, SBL-competenties. Alle rollen (en hiermee dus ook alle SBL-eindkwalificaties) komen in het programma voldoende aan de orde. Het panel concludeert dat de minor een inhoudelijk adequaat programma heeft en dat er sprake is van een samenhangend curriculum. De colleges zijn goed gestructureerd en er wordt doorgaans gewerkt met adequaat studiemateriaal. Voor alle schoolvakken geldt dat de inhoud van de vakdidactiek aan de maat is. Het praktijkdeel van de opleiding is goed georganiseerd. Het panel concludeert dat de verschillende onderdelen van het curriculum studenten voldoende in staat stellen om de eindkwalificaties van de educatieve minor te realiseren.

Staf

Het panel heeft vastgesteld dat de staf bestaat uit betrokken, enthousiaste docenten die goed benaderbaar zijn voor de studenten. Er zijn voldoende deskundige stafleden voor de uitvoering van de Algemene didactiek en pedagogiek en voor ieder schoolvak is er een vakdidacticus die de vakdidactiek verzorgt. Dit betreft opleiders met een eerstegraads bevoegdheid en minimaal drie jaar ervaring in het lesgeven op een vo-school.

Circa één op de drie opleiders is gepromoveerd. Dit betreft voornamelijk algemeen onderwijskundigen of pedagogen, het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici is beperkt. Tijdens de gesprekken heeft het management aangegeven dat men beoogt het aandeel gepromoveerden onder de vakdidactici te verhogen. Zo zijn er recent twee gepromoveerde vakdidactici aangenomen (deze stonden nog niet op de lijst die in de kritische reflectie als bijlage is opgenomen). Het panel juicht dit toe, maar adviseert om tegelijkertijd ook aandacht te besteden aan het faciliteren van promotietrajecten van de vakdidactici in de huidige staf.

Momenteel is 23% van de opleiders in het bezit van de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO). Met behulp van een maatwerktraject toegespitst op de individuele achtergrond van de betreffende docent, wordt beoogd dit aandeel in versneld tempo te verhogen. Een kwart van de opleiders (26%) is VELON-geregistreerd. De opleiding stelt faciliteiten beschikbaar om dit aandeel binnen één jaar op minimaal 60% te laten uitkomen.

Het panel heeft vastgesteld dat er een hoge mate van collegialiteit onder de docenten bestaat. Naast gewenste effecten als 'korte lijnen' en een prettige werksfeer heeft dit ook minder gewenste effecten. Het panel waarschuwt ervoor te waken dat problemen worden toegedekt doordat men elkaar niet expliciet aanspreekt op verbeterpunten. Het panel is van mening dat het de opleiding ten goede zou komen indien dit meer gebeurt en adviseert het management om hier een sterkere en meer formele regie op te voeren.

Alle minorstudenten lopen stage op een (academische) opleidingschool. Vanuit de stageschool worden zij begeleid door een schoolopleider en een werkplekbegeleider. De schoolopleider heeft een coördinerende opleidingsfunctie binnen de stageschool en de werkplekbegeleider begeleidt de individuele studenten binnen de stageschool in de dagelijkse lespraktijk. Zoals vermeld bij de master, zijn alle schoolopleiders en werkplekbegeleiders op

de opleidingsscholen hiertoe opgeleid door een van de lerarenopleidingen (Vrije Universiteit, Universiteit van Amsterdam of een van de hbo-lerarenopleidingen). Het panel stelt vast dat hiermee de kwaliteit van de begeleiding op de stageschool tijdens het praktijkgedeelte voor alle minorstudenten is gewaarborgd. De student wordt vanuit de universiteit begeleid door een vaste mentor. In tegenstelling tot bij de masteropleiding is deze mentor bij de educatieve minor niet per definitie de vakdidacticus van het eigen schoolvak. Het panel heeft weliswaar voorkeur voor werkwijze bij de master, maar heeft er begrip voor dat het niet haalbaar is om dit voor alle studenten in de praktijk te realiseren.

Instream

De instroom in de minor is zeer bescheiden. Het panel heeft daarnaast de indruk gekregen dat faculteiten het incorporeren van de educatieve minor in het bachelorprogramma eerder bemoeilijken dan bevorderen. In dit verband verbaast het de commissie dat niet alle faculteiten van de VU de mogelijkheid bieden om de educatieve minor op te nemen in het bachelorprogramma. De instroom in de minor zal daarom naar verwachting verder afnemen. Het panel adviseert de VU te zoeken naar mogelijkheden om de instroom te vergroten. Dit geldt in het bijzonder voor de tekortvakken.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De educatieve minor heeft twee beoordelingsmomenten met formele gesprekken:

- na Fase 1 is er beoordeling met een *Go/Go mits/No Go* beslissing. Dit gebeurt op basis van:
 - dossieropdrachten bij Algemene didactiek en pedagogiek I en vakdidactiek I;
 - opdracht 'Presenteer je zelf' na Praktijk I;
- na Fase II de eindbeoordeling die wordt bepaald op basis van:
 - dossieropdrachten bij Algemene didactiek en pedagogiek II en vakdidactiek II;
 - de Eindopdracht praktijk II.

De dossieropdrachten worden beoordeeld aan de hand van speciaal ontwikkelde rubrics. De oordelen voor Algemene didactiek en pedagogiek I en II worden bepaald tijdens een vergadering met alle betrokken instituutsopleiders. De vakdidacticus bepaalt de oordelen voor vakdidactiek I en II.

Bij de opdracht Presenteer jezelf bij Praktijk I moeten studenten aan de hand van voorbeelden aan de werkplekbegeleider en schoolopleider laten zien dat zij weten wat het betekent om leraar te zijn en dat zij geschikt zijn voor het beroep van leraar. De schoolopleider en werkplekbegeleider vullen een rubric/checklist in.

Voor de beoordeling van Praktijk II voert de student de Eindopdracht praktijk uit. Hierbij zijn twee werkwijzen mogelijk:

- Indien de student aan het eind van fase 1 het praktijkdeel minimaal met een voldoende heeft afgesloten, wordt de Eindbeoordeling van het praktijkdeel uitgevoerd door de schoolopleider en de werkplekbegeleider. Deze leggen gezamenlijk een lesbezoek af en bespreken dit met de student aan de hand van een rubric.
- Indien de student aan het eind van fase 1 het oordeel 'Go, mits' gekregen heeft met een onvoldoende voor het praktijkdeel en de opleiding na de herkansing heeft mogen vervolgen, dan neemt een assessor samen met de werkplekbegeleider de Eindbeoordeling van het praktijkdeel ter hand. De assessor is een onafhankelijk persoon die niet of nauwelijks betrokkenheid bij de ontwikkeling van de student heeft gehad. Dit betreft een

gecertificeerde beoordelaar op de opleidingsschool van de student, op een andere opleidingsschool of van de Vrije Universiteit.

De mentor is formeel de examinerator en is de eindverantwoordelijke voor de beoordeling. Daartoe ontvangt de mentor na Praktijk I en Praktijk II de ingevulde rubric/checklist en gaat na of deze beschrijvingen overeenkomen met datgene wat hij van de student heeft gezien en of de rubrics volledig en juist zijn ingevuld. Indien nodig neemt hij contact op met de schoolopleider.

Het panel heeft de beoordelingsprocedure bestudeerd en concludeert dat de educatieve minor een zorgvuldige beoordelingsprocedure hanteert waarbij gebruik wordt gemaakt van rubrics die goed aansluiten bij de leerdoelen van de verschillende programmaonderdelen. Ook is het panel positief over de zorgvuldige werkwijze bij de eindbeoordeling van het praktijkgedeelte en de wijze waarop hierover afstemming plaats vindt tussen de begeleiders op de stageschool en de mentor van de Vrije Universiteit.

De Vrije Universiteit heeft één examencommissie voor het gehele cluster van educatieve masteropleidingen en de educatieve minor. De examencommissie is zo samengesteld dat de drie clusters van vakdidactiek (alfa-, bèta- en gammavakken) zijn vertegenwoordigd door een vakdidacticus. Tijdens het bezoek heeft het management aangegeven dat de verantwoordelijkheid voor toetsing en de borging van het eindniveau voor de minor formeel aan de examencommissie van de educatieve masteropleidingen is gedelegeerd vanuit de faculteiten die de aanverwante bachelors verzorgen. Het panel heeft op basis van het gesprek met de examencommissie vastgesteld dat de samenstelling van de examencommissie het functioneren ervan bemoeilijkt. De leden zijn nauw betrokken bij het geven van onderwijs en hebben vaak onvoldoende afstand tot degenen die de toetsing binnen de opleiding verzorgen. Voorts kunnen de objectiviteit en het gezag van de examencommissie worden versterkt door een extern lid aan te trekken. Daarnaast adviseert het panel de examencommissie om een meer proactieve houding aan te nemen.

De vakinhoudelijke kwaliteit voor het beperkte tweedegraads leraarschap wordt voornamelijk geborgd door de inhoud van de bacheloropleiding, die het panel niet heeft beoordeeld. Naar de mening van de vertegenwoordigers van het afnemend veld is de vakinhoudelijke kennis van de minorstudenten echter ruimschoots voldoende en overtreft deze ruimschoots de vakinhoudelijke kennis van tweedegraads opgeleide docenten.

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek de producten van vijftien minorstudenten uit de afgelopen studiejaar geselecteerd en beoordeeld. Voor ieder schoolvak is minstens één student geselecteerd. Voor deze studenten heeft het panel de dossieropdrachten bij Algemene didactiek en pedagogiek II en Vakdidactiek II bestudeerd. Voor het onderdeel Praktijk II heeft het panel de checklist en het eindoordeel bestudeerd. Het panel heeft geconstateerd dat de eindproducten van voldoende niveau zijn. Het panel concludeert op basis hiervan en op basis van de gesprekken dat het gerealiseerde eindniveau van studenten die de minor hebben afgerond, voldoet aan wat van een beperkte tweedegraads docent verwacht mag worden. De algemene didactische kwaliteit en de vakdidactische kwaliteit van de afgestudeerden zijn beide adequaat voor een beperkte tweedegraads bevoegdheid.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *Educatieve minor* als 'positief'.

Bijlagen

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. Wim Jochems studeerde psychologie en methodologie aan de Universiteit Utrecht. Van 1973 tot 1998 werkte hij aan de Technische Universiteit Delft (TUD). Hier promoveerde hij in 1980, was hij betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de universitaire lerarenopleiding en werd hij in 1989 tot hoogleraar didactiek en onderwijsontwikkeling benoemd. Van 1993 tot en met 1998 was Jochems faculteitsdecaan aan de TUD, waarna hij naar de Open Universiteit vertrok. Aan de Open Universiteit was Jochems tot 2006 hoogleraar-directeur van het Onderwijstechnologisch Expertisecentrum (OTEC). In 2006 werd hij benoemd tot hoogleraar-directeur aan de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e), waar hij de Eindhoven School of Education (ESoE) opzette. ESoE herbergt zowel de universitaire lerarenopleiding van de TU/e als een omvangrijk onderzoekprogramma gericht op professioneel leren van leraren en docenten. Van 2011 tot september 2013 was Jochems deeltijds verbonden aan de Open Universiteit voor het opzetten van de zogenoemde Lerarenuniversiteit, gericht op de professionele ontwikkeling van leraren met onderwijservaring. Zowel aan de TUD als aan de TU/e was Jochems verantwoordelijk voor de universitaire lerarenopleidingen. Daarnaast is hij door zijn wetenschappelijk onderzoek goed bekend met de internationale ontwikkelingen in het domein van de lerarenopleidingen. Jochems was onder meer voorzitter van de Vereniging voor Onderwijsresearch, lid van het managementteam van de onderzoeksschool ICO en lid van het dagelijks bestuur van de European Educational Research Association. Hij heeft ruime ervaring met uiteenlopende onderwijsvisitaties in Nederland en Vlaanderen (onder meer onderwijskunde, de specifieke lerarenopleidingen in Vlaanderen, technisch-wetenschappelijke opleidingen en de zogenoemde internationale wetenschappelijke opleidingen).

Prof. dr. Jaap van Marle is vice-decaan aan de faculteit Cultuurwetenschappen van de Open Universiteit Nederland. Tussen 2001 en 2013 was hij decaan van deze faculteit. Van Marle werkte van 1974 tot 1986 als universitair docent en universitair hoofddocent bij de Vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit van Amsterdam, waarna hij directeur werd van het P.J. Meertens-Instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Deze functie bekleedde hij tot 1997. Daarna was hij tot 2001 als senior onderzoeker verbonden aan de Koninklijke Nederlandse Akademie en was hij gasthoogleraar aan verschillende buitenlandse universiteiten. In zijn periode bij de KNAW was hij tevens bijzonder hoogleraar aan de VU Amsterdam (1987-2001), met als leeropdracht 'Taalverandering'. Als decaan aan de OU was zijn leeropdracht 'Taal en Cultuur'. Het huidige onderzoek van Van Marle richt zich tevens op dat gebied, namelijk op taalverandering/taalcontact en het Nederlands in de Verenigde Staten. Van Marle is onder andere lid van de Association for the Advancement of Dutch- American Studies en de American Association of Netherlandic Studies.

Prof. dr. Peter Sloep is hoogleraar Leren in en met sociale netwerken aan de Open Universiteit en leidt aldaar de Lerarenuniversiteit, een expertisecentrum op het gebied van de professionalisering van docenten in het voortgezet-, basis- en beroepsonderwijs. Sloep promoveerde in 1983 aan de Rijksuniversiteit Groningen op een proefschrift op het gebied van de theoretische biologie. Vervolgens werkte hij als postdoc aan de Arizona State University (USA), de University of Guelph (Canada) en de Rijksuniversiteit Groningen, en als universitair docent en universitair hoofddocent aan de Open Universiteit. In 2008 werd Sloep aan de Open Universiteit benoemd tot hoogleraar. Zijn expertise ligt met name in professionalisering in en met online sociale netwerken, leer- en instructieontwerp, open leermiddelen en cursussen, massive open online courses (MOOCs), leertechnologieën in het

algemeen en leertechnologie-standaarden in het bijzonder. Kennisdeling en kenniscreatie in communities en netwerken hebben zijn speciale belangstelling.

Prof. dr. Ivo Arnold studeerde economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en promoveerde daar in 1996 op een dissertatie over Europees monetair beleid. Sinds 2001 is hij hoogleraar Monetaire en Financiële Economie aan Nyenrode Business Universiteit en sinds 2010 hoogleraar Economisch onderwijs aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zijn belangrijkste onderzoeksgebieden zijn monetaire economie, financiële markten & instellingen en economisch onderwijs. Hij is een zeer ervaren docent en ontving elf keer een outstanding teaching award aan de Nyenrode Business Universiteit. Sinds 1996 is hij intensief betrokken bij het coördineren van onderwijs en het leiding geven aan onderwijsvernieuwing, eerst op Nyenrode en daarna aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Sinds 2006 is hij opleidingsdirecteur aan de Erasmus School of Economics. In 2009 is hij daar benoemd tot plaatsvervangend decaan met onderwijs in de portefeuille. In 2010-2011 volgde hij de leergang onderwijskundig leiderschap bij het Center of Excellence in University Teaching (CEUT). Hij heeft als commissielid deelgenomen aan een aantal interne visitaties binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Geert Popma MA is sinds 2013 voorzitter van het College van Bestuur van de Stichting Apeldoorns Voortgezet Openbaar Onderwijs (Avoo), een koepel van drie scholen met in totaal circa 3000 leerlingen. Hij studeerde tussen 1977 en 1985 Engelse Taal- en Letterkunde aan de Vrije Universiteit Amsterdam en de University of Hull. In 2002 behaalde hij daarnaast een Master Educational Management aan de Nederlandse School voor Onderwijsmanagement (NSO) in Amsterdam. Popma heeft ruime ervaring als docent Engels, schoolleider en bestuurder in het voortgezet onderwijs. Tussen 2007 en 2013 was hij directeur/bestuurder van het Anna van Rijn College, Nieuwegein, een school met drie locaties, 2000 leerlingen van LWOO tot tweetalig gymnasium, die in Nederland als voorbeeld dient op het gebied van tweetalig onderwijs. Hij is sinds 2002 lid van visitatiecommissies voor scholen met tweetalig onderwijs voor het Europees Platform en is lid (geweest) van veldadviesraden van de NSO Academie voor Leiderschap in Onderwijs en van de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht en de Hogeschool Utrecht (2002-2013).

Hanneke Kuipers Msc studeerde Culturele geografie aan de Rijksuniversiteit Groningen en was tijdens haar studie lid van verschillende opleidingscommissies. Het is haar ambitie om haar ondervinding als student te delen door het ontwikkelen en verbeteren van het onderwijs. Deze interesse in onderwijs deed haar besluiten de educatieve masteropleiding Aardrijkskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen te volgen. Kuipers gaf in 2013 les aan de Andrassy Vocational Highschool en het Esterházy Károly College in Eger, Hongarije. Daarnaast liep zij stage als docent in het kader van de educatieve masteropleiding Aardrijkskunde. Momenteel richt Kuipers zich op het combineren van onderwijs en ontwikkelingssamenwerking.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Universitaire Lerarenopleidingen

Inleiding

Dit domeinspecifiek referentiekader voor de universitaire lerarenopleidingen bevat een beschrijving van de actuele stand van zaken binnen het domein van de universitaire lerarenopleidingen en van de eisen die, mede op basis daarvan, gesteld mogen worden aan deze opleidingen. Het betreft het kader voor:

de éénjarige (60 EC) wo-masteropleidingen tot leraar voorbereidend hoger onderwijs (VHO), volgend op een verwante disciplinaire wo-master (inclusief de programmatisch vrijwel overeenkomende educatieve gedeelten binnen tweejarige (educatieve) masteropleidingen); de educatieve minoren (30 EC), die sinds 2009 opleiden tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid VO en vmbo-t; deze educatieve minor maakt deel uit van een bacheloropleiding die is opgenomen in de Regeling verwantschapstabel educatieve minor, die jaarlijks door het Ministerie op verzoek van de universiteiten kan worden aangepast.

Als apart document is in opdracht van de ICL door de NUFFIC een update gemaakt van een beschrijving van de universitaire lerarenopleidingen in de omliggende landen.

Actuele stand van zaken

Sinds de vorige visitatie heeft binnen het domein van de universitaire lerarenopleidingen een aantal ontwikkelingen plaats gevonden die als volgt kunnen worden samengevat:

Om de instroom te vergroten en meer academici te interesseren voor het leraarsvak in het voortgezet onderwijs zijn er meer en flexibele wegen naar het leraarschap gecreëerd. Binnen wo-bacheloropleidingen zijn de educatieve minoren gecreëerd. Het doel is dat ook deze leraren later een vervolgopleiding kiezen en, na afronding van een universitaire lerarenopleiding, als academische leraar voor de klas komen te staan. Verder voorziet de mogelijkheid om via de weg van zij-instroom leraar te worden in een duidelijke behoefte. Voor excellente afgestudeerden is het programma Eerst de Klas gestart, waarin ook het bedrijfsleven een actieve rol speelt. Tenslotte is sinds kort een programma Onderwijsstraineeships gestart, gericht op a. verbreding van de instroom vanuit recent afgestudeerden en promovendi en b. versterking van het onderzoeksprofiel van de afgestudeerde eerstegraads leraar. Sinds de vorige visitatie is de instroom van studenten in de reguliere lerarenopleidingen met ruim 50% toegenomen.

Om de samenwerking tussen lerarenopleidingen en het afnemend veld te verbeteren, zijn er 56 (waarvan 26 vo) door het Ministerie van OCW erkende opleidingsscholen (samenwerkingsverbanden van één of meer lerarenopleidingen met één of meer scholen voor po, vo en mbo). Een aantal opleidingsscholen is erkend als academische opleidingsschool. Meer dan gemiddeld verbinden zij het opleiden van leraren met praktijkgericht onderzoek ten dienste van schoolontwikkeling.

Om de kwaliteit en de voortgaande professionalisering van leraren te borgen is de Onderwijscoöperatie opgericht en het Lerarenregister ingesteld. Daarnaast wordt van universitaire lerarenopleiders in toenemende mate het bezit van een Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) (universitair) docent gevraagd.

Bij een aantal universiteiten is de inbedding van de lerarenopleidingen in de universitaire structuur aangepast. Bij deze instellingen is de verantwoordelijkheid voor delen van of de complete lerarenopleiding ondergebracht bij een of meer faculteiten in plaats van bij een apart instituut binnen de universiteit.

Algemene bekwaamheidseisen

Kaderstellend voor de doelstellingen en eindtermen van de lerarenopleidingen VHO zijn, naast de voor alle wo masteropleidingen geldende Dublin-descriptoren en algemene wettelijke eisen, de bekwaamheidseisen leraar VHO. Deze zijn vastgelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs (artikel 36 en verwante artikelen) en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (in het bijzonder titel 4: bekwaamheidseisen bovenbouw havo en vwo (voorbereidend hoger onderwijs)). Volgens laatstgenoemd besluit omvat de bekwaamheid tot het geven van onderwijs de volgende competenties:

- interpersoonlijke competentie;
- pedagogische competentie;
- vakinhoudelijke en didactische competentie;
- organisatorische competentie;
- competentie in het samenwerken met collega's;
- competentie in het samenwerken met de omgeving;
- competentie in reflectie en ontwikkeling.

In het besluit is vervolgens per competentie uitgewerkt welke handelingen de leraar kan verrichten en over welke kennis deze beschikt. Afgestudeerden van de universitaire lerarenopleiding (ULO) dienen in alle competentiegebieden startbekwaam te zijn. In ICL-verband zijn deze vereisten nader uitgewerkt voor leraren die aan een universiteit tot leraar VHO zijn opgeleid en gepubliceerd in de VSNU-brochure *Competentieprofiel van leraren die aan een ULO zijn opgeleid*.¹ Kern van deze brochure is de competentietabel (zie pagina 31-33).

Inmiddels heeft de Onderwijscoöperatie aan de Minister een voorstel tot wijziging van de bekwaamheidseisen voorgelegd.² Op het moment van schrijven van dit domeinspecifiek referentiekader heeft de Minister daarop nog niet inhoudelijk gereageerd. De lerarenopleidingen hebben het voornemen om, als de nieuwe bekwaamheidseisen zijn vastgesteld, het competentieprofiel van aan een ULO opgeleide leraar daarmee in overeenstemming te brengen.

Vakinhoudelijk opgeleid via een universitaire masteropleiding

Voorafgaand aan de opleiding tot leraar VHO hebben studenten een disciplinaire universitaire masteropleiding gevolgd en afgerond. Om te kunnen bepalen of studenten voldoende vakinhoudelijk zijn opgeleid is onder auspiciën van de ICL een project uitgevoerd dat geleid heeft tot de brochure "Vakinhoudelijk masterniveau".³ Daarin wordt voor elk schoolvak een overzicht gegeven van de omvang en de inhoud van de vakopleiding. De brochure beschrijft de kerndomeinen van de discipline en per kerndomein een aantal belangrijke subdomeinen voor een eerstegraads leraar in het vak. Voor een aantal vakken zijn zogenoemde omgevingsvakken benoemd. Voor vrijwel alle vakken geldt een minimum van 180 EC aan vakstudie (bachelor en master samen), verdeeld over alle kerndomeinen van de discipline. Deze brochure is voor de opleidingen richtinggevend voor het toelatingsbeleid tot de universitaire lerarenopleidingen en voor het bepalen van aanvullende applicatieprogramma's voor studenten die een niet direct verwante master als vooropleiding hebben.

¹ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (2007). *Competentieprofiel van leraren die aan een ULO zijn opgeleid*. Den Haag: VSNU.

² Onderwijscoöperatie (2012). *Herijking bekwaamheidseisen. Het nieuwe voorstel*. Utrecht: Onderwijscoöperatie.

³ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (07). *Vakinhoudelijk masterniveau. Visie van de ULO's op het academisch gehalte van eerstegraads leraren*. Den Haag: VSNU.

Overige landelijk overeengekomen richtlijnen

De universitaire lerarenopleidingen hebben tevens afspraken gemaakt over het omgaan met eerder verworven competenties van studenten die zich aanmelden voor een universitaire lerarenopleiding en over een toetsingskader, dat beoogt de transparantie en de intersubjectiviteit in de praktijk van de beoordeling en examinering te bewaken en waar nodig te verbeteren.⁴

Ter ondersteuning van de verdere ontwikkeling van het praktijkgedeelte in de opleiding en het samen opleiden in opleidingsscholen is door de gezamenlijke universitaire lerarenopleidingen de handreiking 'Leren door werken in de school' uitgegeven.⁵

Competenties van leraren die aan een Universitaire Lerarenopleiding zijn opgeleid

Competentie	Omschrijving	Vereisten
1. Interpersoonlijke competentie	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn interpersoonlijke verantwoordelijkheid. Hij is zich bewust van zijn eigen houding en gedrag en van de invloed daarvan op de leerlingen. Hij brengt op professionele en planmatige wijze een goede samenwerking met en tussen leerlingen tot stand.	Kennis: <ol style="list-style-type: none"> is op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van leerlingen, is op de hoogte van theorieën over communicatie, interculturele communicatie en groepsdynamica en kent de implicaties daarvan voor eigen doen en laten. Kunde: <ol style="list-style-type: none"> maakt contact met de leerlingen en zorgt ervoor dat zij contact kunnen maken met hem en zich op hun gemak voelen, biedt een kader waarbinnen de leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven en helpt de leerlingen daarbij, kan daarbinnen leiden, begeleiden, bemiddelen, stimuleren en confronteren, schept een goed samenwerkingsklimaat.
2. Pedagogische competentie	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn pedagogische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt, een veilige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke personen.	Kennis: <ol style="list-style-type: none"> is vertrouwd met de leefwereld van leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, met de culturele bepaaldheid daarvan, en weet hoe daarmee om te gaan, is bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners, jongvolwassenen en volwassenen, met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe die problemen in de praktijk te signaleren en daarmee om te gaan, is bekend met ontwikkelings- en opvoedingstheorieën, is vertrouwd met verschillende opvoedingspraktijken en met de culturele bepaaldheid daarvan en is zich bewust van de consequenties van deze theorieën en praktijken voor het onderwijs en voor eigen doen en laten als leraar, heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen, en van de culturele bepaaldheid daarvan en weet hieraan consequenties te verbinden voor eigen handelen.

⁴ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (2007c). *Beoordeling en Examinering*. Den Haag: VSNU.

⁵ Bolhuis, S., Buitink, J., & Onstenk, J. (2010). *Leren door werken in de school*. Den Haag: VSNU.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van het sociale klimaat in een groep, van het welbevinden van de leerlingen binnen die groep en van de vorderingen die zij maken op het gebied van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 2. ontwerpt op basis daarvan, zo nodig samen met collega's, een passende aanpak of benadering om de groep leerlingen te begeleiden naar een veilig en harmonisch leef- en werkklimaat, 3. voert die aanpak of benadering uit, 4. evalueert die aanpak of benadering en stelt deze zo nodig bij, 5. signaleert problemen en belemmeringen in de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van individuele leerlingen, 6. is in staat te bepalen wanneer verwijzing van individuele leerlingen naar andere deskundigen nodig is en weet dan ook adequaat te verwijzen.
3. Vakinhoudelijke en didactische competentie	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt een krachtige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich op een goede manier de leerinhouden van een bepaald vak of vakgebied eigen kunnen maken.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. heeft een grondige praktische en theoretische kennis en beheersing van de leerinhouden van het schoolvak of vakgebied, 2. kent het belang van die leerinhoud voor het toekomstige beroep of de toekomstige studie en het dagelijkse leven van de leerlingen, 3. heeft een grondige kennis van de wetenschappelijke achtergronden van de leerinhoud van het schoolvak, is vertrouwd met de betreffende wetenschappelijke disciplines en met de methoden van kennisontwikkeling en kennisoepassing daarbinnen, 4. heeft inzicht in historische en internationale ontwikkelingen in de didactiek van het schoolvak of vakgebied, 5. heeft kennis van het onderzoeksmatig ontwerpen van onderwijs, (vak)didactieken en didactische leermiddelen, waaronder informatie- en communicatietechnologie, 6. is bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën en met verschillende onderwijsarrangementen voor het voorbereidend hoger onderwijs en weet die binnen het schoolvak in praktijk te brengen, 7. is bekend met onderwijsarrangementen voor zelfstandig leren, teamleren en onderzoeken in de tweede fase van het voortgezet onderwijs, 8. is vertrouwd met de wijze waarop leerlingen leren (in het algemeen en wat het schoolvak betreft), wat hun leerbehoeften zijn en hoe zij zich ontwikkelen, 9. heeft een praktische kennis van veel voorkomende leerstoornissen en -belemmeringen en weet daar mee om te gaan, 10. heeft kennis van de invloed van taalbeheersing en taalverwerving op het leren en weet daar in de praktijk rekening mee te houden.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kiest binnen het schoolvak leerinhouden die voor leerlingen betekenisvol en relevant zijn en die passen in de logica van de vakopbouw, 2. vormt zich een goed beeld van de mate waarin de leerlingen de leerinhoud van het schoolvak beheersen en van de manier waarop ze hun werk aanpakken, 3. ontwerpt op basis daarvan gevarieerde leeractiviteiten die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid, 4. voert die leeractiviteiten samen met leerlingen uit, 5. evalueert de effecten van die leeractiviteiten en stelt ze zo nodig bij, voor de hele groep maar ook voor individuele leerlingen, 6. signaleert leerproblemen en -belemmeringen en stelt, eventueel samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
4. Organisatorische competentie	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn organisatorische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze in zijn groepen en zijn andere contacten met leerlingen een goed leef- en werkklimaat tot stand dat overzichtelijk, ordelijk en taakgericht is en in alle opzichten helder voor hemzelf, zijn collega's en in het bijzonder de leerlingen.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met die aspecten van groeps- of klassenmanagement die voor de eigen vorm van onderwijs relevant zijn, 2. is bekend met de organisatorische aspecten van verschillende soorten leeromgevingen in de school. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hanteert op een consequente manier concrete, functionele en door de leerlingen gedragen procedures en afspraken, 2. biedt organisatievormen, leermiddelen en leermaterialen aan die leerdoelen en leeractiviteiten ondersteunen, 3. houdt voor het onderwijs een planning aan die bij de leerlingen bekend is en waar zij hun eigen planning op kunnen afstemmen, en gaat adequaat om met tijd.
5. Competentie in het samenwerken met collega's	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's. Hij levert een professionele bijdrage aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat in zijn school, aan goede werkverhoudingen en een goede schoolorganisatie.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op praktisch niveau bekend met methodieken voor samenwerking en intervisie, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van leerlingvolgsystemen en manieren om het eigen werk toegankelijk te administreren, 3. heeft enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voorbereidend hoger onderwijs, 4. is op de hoogte van modellen voor kwaliteitszorg en methodieken voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deelt informatie die voor de voortgang van het werk van belang is met collega's en maakt gebruik van de informatie van collega's, 2. levert een constructieve bijdrage aan verschillende vormen van overleg en samenwerken op school, 3. wisselt werk uit en ontwikkelt nieuw werk met collega's,

		<ol style="list-style-type: none"> 4. geeft en ontvangt collegiale consultatie en intervisie, 5. werkt met collega's samen aan de ontwikkeling en verbetering van de school.
6. Competentie in het samenwerken met de omgeving	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij werkt goed samen met instellingen of bedrijven die betrokken zijn bij het opleiden van de leerlingen. En hij werkt ook goed samen met mensen en instellingen die betrokken zijn bij de zorg voor de leerlingen en bij de school.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en weet hoe daar rekening mee te houden in eigen doen en laten als leraar, 2. is op de hoogte van de professionele infrastructuur waarvan de school onderdeel is, 3. is bekend met de regelgeving en samenwerkingsprocedures tussen de school en instellingen of bedrijven waarmee wordt samengewerkt, 4. weet ervoor te zorgen dat het binnen- en buitenschoolse leren en de interne en externe begeleiding van leerlingen goed op elkaar zijn afgestemd. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft op professionele manier informatie over de leerlingen aan ouders en andere belanghebbenden en maakt gebruik van de informatie die zij geven, 2. zorgt in overleg met de leerling en andere betrokkenen voor afstemming tussen het leren in en buiten de school en voor duidelijkheid over ieders verantwoordelijkheid en bijdrage hierin, 3. neemt op een constructieve manier deel aan verschillende vormen van overleg met mensen en instellingen buiten de school, 4. verantwoordt eigen professionele opvattingen en werkwijze met betrekking tot een leerling aan ouders en andere belanghebbenden en past in gezamenlijk overleg zo nodig het eigen werk met die leerling aan.
7. Competentie in reflectie en onderzoek ten dienste van de eigen professionele ontwikkeling en de ontwikkeling van het schoolvak, het beroep en de school	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid voor de eigen professionele ontwikkeling. Hij analyseert en expliciteert met distantie en onderzoeksmatige deskundigheid zijn opvattingen over het leraarschap, zijn eigen beroepspraktijk en die van anderen. Hij ontwerpt en evalueert op wetenschappelijk verantwoorde wijze mogelijke oplossingen voor problemen in schoolvak, beroep en school. Hij draagt aldus bij aan het creëren van nieuwe kennis en nieuwe onderwijspraktijken.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen in de maatschappij, toeleverende en vervolgopleidingen en het bedrijfsleven die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs en voor de school, 2. is op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voorbereidend hoger onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhouden, werkwijzen en organisatievormen in het voorbereidend hoger onderwijs, 3. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van de pedagogiek en de didactiek die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs, 4. heeft voldoende gedragspsychologische kennis om het eigen gedrag en dat van anderen te begrijpen en te analyseren. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft vorm aan de ontwikkeling van de eigen bekwaamheid, op basis van een goede analyse van de eigen competenties, 2. stemt de ontwikkeling van die bekwaamheid af op het beleid van de school, de ontwikkeling en afspraken binnen het team en de ontwikkeling van het schoolvak,

		<p>3. maakt bij die ontwikkeling gebruik van informatie van leerlingen en collega's, in school en bedrijf, vaktijdschriften en vakverenigingen,</p> <p>4. vraagt hierbij desgewenst collegiale hulp in de vorm van bijvoorbeeld intervisie en supervisie.</p>
<p>Lees waar 'hij', 'hem' en 'zijn' staat, s.v.p. ook 'zij', 'haar' en 'haar'.</p>		

Educatieve minor

Het domeinspecifiek referentiekader van de minoren is onderdeel van het Domeinspecifiek Referentiekader van de Universitaire Lerarenopleidingen waarvan het eerste deel is opgenomen in het ZER van de éénjarige educatieve masteropleidingen.

Specifieke wettelijke kaders en gezamenlijk geformuleerde richtlijnen voor educatieve minoren

Sinds 2009 worden door de meeste universiteiten educatieve minoren verzorgd. Deze educatieve minoren maken deel uit van de universitaire bacheloropleidingen die staan in de verwantschapstabel educatieve minor.⁶ Door de VSNU is het kader voor de educatieve minoren vastgesteld.⁷ Dit kader bevat de eisen die gesteld worden aan inhoud en omvang van de educatieve minor. Onderdeel daarvan zijn het gewenste eindprofiel van de in deze universitaire minor opgeleide leraar en de bijbehorende eindtermen van het programma van de educatieve minor.

Eindprofiel

Het met goed gevolg voltooien van een universitaire educatieve minor en van de bacheloropleiding waartoe deze minor behoort levert de bevoegdheid op om les te geven in de sectoren vmbo-tl en de eerste drie jaren van havo/vwo. Studenten met een educatieve minor bezitten een vakinhoudelijk overzicht van het schoolvakgebied op bachelorniveau en zijn in staat om dit in onderwijsontwerpen voor het gebied waarvoor zij bevoegd zijn in te zetten. Daarnaast onderschrijven zij hun interpersoonlijke, pedagogische, vakinhoudelijke, didactische en organisatorische verantwoordelijkheid. Zij onderschrijven bovendien hun verantwoordelijkheid voor de goede samenwerking met collega's en met de omgeving van de school en voor de eigen professionele ontwikkeling.

Eindtermen educatieve minor

De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo is binnen dit domein van het voortgezet onderwijs in staat om op basis van voldoende theoretisch inzicht, een professionele houding en voldoende vaardigheid:

- een goede samenwerking met en tussen leerlingen tot stand te brengen;
- voor groepen en voor individuele leerlingen een veilige leeromgeving te creëren;
- voor groepen en voor individuele leerlingen een krachtige leeromgeving in te richten waarin leerlingen zich op een goede manier leerinhouden van zijn vakgebied eigen maken;
- in groepen en in andere contacten met leerlingen een overzichtelijk, ordelijk en taakgericht leer- en werkklimaat tot stand te brengen;
- relevante informatie uit te wisselen met collega's in de school en uitkomsten daarvan te benutten;

⁶ Laatstelijk gewijzigd 5 mei 2012, Staatscourant 2012 nr. 11119 7 juni 2012.

⁷ VSNU: Kader voor de ontwikkeling van educatieve minoren leidend tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid. Vastgesteld in Algemeen Bestuur NVAO 19 december 2008.

- relevante informatie uit te wisselen met verzorgers van leerlingen buiten school en daarin te zorgen voor afstemming;
- eigen opvattingen over het leraarschap en de eigen bekwaamheden als leraar empirisch onderbouwd te expliciteren, kritisch te onderzoeken en verder te ontwikkelen.

Deze eindtermen zijn nader vertaald in bekwaamheidseisen leraar vmbo-tl en eerste drie jaar havo/vwo (zie hierna), die zijn afgeleid van de bekwaamheidseisen leraar VO/BVE.⁸

Van meet af aan is het de bedoeling geweest dat degenen die een universitaire educatieve minor hadden afgerond en via het bachelorgetuigschrift de bijbehorende onderwijsbevoegd hadden verworven, in een later stadium door zouden studeren voor een universitaire eerstegraads bevoegdheid. Daarvoor kunnen kandidaten op basis van eerder verworven competenties vrijstellingen krijgen in de universitaire lerarenopleidingen VHO. In een aparte brief van 1 juli 2009 heeft het Ministerie nog eens bevestigd dat het, binnen de regelingen in het OER, aan de examencommissie van de betreffende masteropleiding is om ten aanzien van individuele studenten de aard van die vrijstellingen te bepalen.

Gelet op het karakter en de duur van de educatieve minor (geen aparte opleiding, wel wettelijk geregeld, 30 EC) was er zowel vanuit het onderwijsveld als vanuit de overheid en politiek speciale interesse in de vormgeving van de opleidingen en de kwaliteit van de afgestudeerden. De NVAO heeft met de universiteiten nadere afspraken gemaakt over de wijze van beoordelen en het beoordelingskader.⁹ Door Ecorys en ResearchNed is evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de educatieve minor.¹⁰ Mede op grond van deze evaluatieonderzoeken heeft de staatssecretaris geconstateerd dat met de invoering van de educatieve minor een aantrekkelijke en kwalitatief goede nieuwe route naar het leraarschap voor studenten in het wetenschappelijk onderwijs is ontstaan.¹¹

Bekwaamheidseisen leraar VMBO-TL en eerste drie jaar HAVO en VWO

Competentie	Omschrijving	Vereisten
1. Interpersoonlijke competentie	De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn interpersoonlijke verantwoordelijkheid. Hij is zich bewust van zijn eigen houding en gedrag en van de invloed daarvan op de leerlingen. Hij heeft ook voldoende kennis en vaardigheid op het gebied van groepsprocessen en communicatie om een goede samenwerking met en van de leerlingen tot stand te brengen.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van leerlingen, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie en kent in het bijzonder de implicaties daarvan voor zijn eigen doen en laten. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. maakt contact met de leerlingen en zorgt ervoor dat zij contact kunnen maken met hem en zich op hun gemak voelen, 2. biedt een kader waarbinnen de leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven en helpt de leerlingen daarbij 3. schept een goed klimaat voor samenwerking met de leerlingen en tussen de leerlingen onderling.

⁸ Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (in het bijzonder titel 3: bekwaamheidseisen vmbo, onderbouw havo en vwo, praktijkonderwijs, en bve).

⁹ Brieven NVAO aan CvB's 23 november 2011 en 9 februari 2012; 5 beoordelingscriteria educatieve minor beschreven in het document http://www.nvao.net/page/downloads/Beoordelingscriteria_Educatieve_Minor_mei_2009.pdf. Retrieved 22 maart 2012.

¹⁰ Aa, R. van der, Kans, K., Ormskerk, S., Bendig-Jacobs, J., Hogeling, L., & Thomassen, M. (2012). Evaluatie educatieve minor. Eindrapportage. Rotterdam: Ecorys en ResearchNed.

¹¹ Brief staatssecretaris van OCenW aan voorzitter Tweede Kamer d.d. 30 oktober 2012.

<p>2. Pedagogische competentie</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn pedagogische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt, een veilige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke personen.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is vertrouwd met de leefwereld van zijn leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, met de culturele bepaaldheid daarvan, en weet hoe hij daarmee om kan gaan, 2. is bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners, jongvolwassenen en volwassenen, met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe hij die problemen in de praktijk kan signaleren en hoe hij daarmee om kan gaan, 3. is bekend met ontwikkelings- en opvoedingstheorieën, is vertrouwd met verschillende opvoedingspraktijken en met de culturele bepaaldheid daarvan en is zich bewust van de consequenties van die theorieën en praktijken voor het onderwijs en voor zijn doen en laten als leraar 4. heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen én van de culturele bepaaldheid daarvan en weet welke consequenties hij hieraan moet verbinden voor zijn handelen. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van het sociale klimaat in een groep, van het individuele welbevinden van de leerlingen en van de vorderingen die zij maken op het gebied van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 2. ontwerpt op basis daarvan een plan van aanpak of een benadering om de leerlingen te begeleiden naar een veilig en harmonisch leef- en werkklimaat en om hun sociaal-emotionele en morele ontwikkeling te bevorderen in de richting van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 3. hij voert dat plan van aanpak of die benadering uit, 4. hij evalueert dat plan van aanpak of die benadering en stelt het zonedig bij, voor de hele groep en ook voor individuele leerlingen en 5. hij signaleert problemen en belemmeringen in de sociaalemotionele en morele ontwikkeling van leerlingen en stelt, zo nodig samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
<p>3. Vakinhoudelijke en didactische competentie</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid. Hij heeft voldoende inhoudelijke en didactische kennis en vaardigheid om op professionele en planmatige wijze voor</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. heeft zelf een grondige kennis en beheersing van de leerinhouden waarvoor hij verantwoordelijk is en is op grond van eigen studie vertrouwd met de theoretische achtergronden daarvan, 2. kent het belang van die leerinhoud voor het toekomstige beroep en het dagelijks leven van de leerlingen of deelnemers, 3. kent op hoofdlijnen de leerinhoud van andere vakken waarmee hij binnen zijn school samenwerkt, 4. weet op hoofdlijnen wat en hoe zijn leerlingen

	<p>de individuele leerlingen of deelnemers en voor de groepen waarmee hij werkt, een krachtige leeromgeving tot stand te brengen waarin leerlingen of deelnemers zich op een goede manier de leerinhouden van een bepaald vak op beroep eigen kunnen maken.</p>	<p>geleerd hebben in het voorgaande onderwijs en hoe hij daarop kan aansluiten,</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. heeft kennis van, al dan niet onderzoeksmatig, ontwerpen van onderwijs, didactieken en didactische leermiddelen, waaronder informatie- en communicatietechnologie, 6. is bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën, met verschillende onderwijsarrangementen voor het voortgezet onderwijs en weet hoe hij die in praktijk kan brengen; 7. is vertrouwd met de wijze waarop leerlingen leren, wat hun leerbehoeften zijn, hoe zij zich ontwikkelen, welke problemen zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe hij daarmee om kan gaan, 8. heeft kennis van de invloed van taalbeheersing en taalverwerving op het leren en weet hoe hij daar in zijn praktijk rekening mee moet houden, 9. heeft praktische kennis van veel voorkomende leerstoornissen en onderwijsbelemmeringen en weet hoe hij daar mee om kan gaan, en 10. heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen, en van de culturele bepaaldheid daarvan en weet welke consequenties hij hieraan moet verbinden voor zijn handelen. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van de mate waarin de leerlingen de leerinhoud beheersen en van de manier waarop ze hun werk aanpakken, 2. ontwerpt op basis daarvan gevarieerde leeractiviteiten die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid, 3. voert die leeractiviteiten samen met zijn leerlingen uit, 4. evalueert die leeractiviteiten en de effecten ervan en stelt ze zonedig bij, voor de hele groep maar ook voor individuele leerlingen, en 5. signaleert leerproblemen en -belemmeringen en stelt, zo nodig samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
<p>4. Organisatorische competentie</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn organisatorische verantwoordelijkheid. Hij heeft voldoende organisatorische kennis en vaardigheid om in zijn groepen en zijn andere contacten met leerlingen of deelnemers op professionele en</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met die aspecten van groeps- of klassenmanagement die voor zijn vorm van onderwijs relevant zijn, en 2. is bekend met de organisatorische aspecten van verschillende soorten leeromgevingen in de school, zoals open leercentrum en werkplekkenstructuur. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hanteert op een consequente manier concrete, functionele en door de leerlingen gedragen procedures en afspraken, 2. biedt organisatievormen, leermiddelen en

	<p>planmatige wijze een goed leef- en werkklimaat tot stand te brengen dat overzichtelijk, ordelijk en taakgericht is en in alle opzichten helder voor hemzelf, zijn collega's en in het bijzonder de leerlingen of deelnemers.</p>	<p>leermaterialen aan die leerdoelen en leeractiviteiten ondersteunen, en</p> <p>3. houdt voor zijn onderwijs een planning aan die bij de leerlingen bekend is en waar zij hun eigen planning op kunnen afstemmen, en hij gaat adequaat om met tijd.</p>
<p>5. Competentie in het samenwerken met collega's</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheden om een professionele bijdrage te leveren aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat van zijn school, aan goede werkverhoudingen en aan een goede schoolorganisatie.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op praktisch niveau bekend met methodieken voor samenwerking en intervisie, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van leerlingvolgsystemen en manieren om het eigen werk toegankelijk te administreren, 3. heeft enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voortgezet onderwijs, 4. is op de hoogte van modellen voor kwaliteitszorg en methodieken voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deelt informatie die voor de voortgang van het werk van belang is met collega's en maakt gebruik van de informatie van collega's, 2. levert een constructieve bijdrage aan verschillende vormen van overleg en samenwerken op school, 3. geeft en ontvangt collegiale consultatie en intervisie, 4. werkt met collega's (onderzoeksmatig) samen aan de ontwikkeling en verbetering van de school.
<p>6. Competentie in het samenwerken met de omgeving</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheid om goed samen te werken met bedrijven of instellingen om hun gezamenlijke verantwoordelijkheid vorm te geven in het opleiden van de leerling of deelnemer. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheid om goed samen te werken met mensen en instellingen die betrokken zijn bij de</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en met de culturele achtergronden van de leerlingen/deelnemers en weet hoe daar rekening mee te houden in eigen doen en laten als leraar, 2. is op de hoogte van de professionele infrastructuur waarvan de school onderdeel is, 3. is bekend met de regelgeving en samenwerkingsprocedures tussen de school en instellingen of bedrijven waarmee wordt samengewerkt, 4. weet ervoor te zorgen dat het binnen- en buitenschoolse leren en de interne en externe begeleiding van leerlingen goed op elkaar zijn afgestemd. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft op professionele manier informatie over de leerlingen aan ouders en andere belanghebbenden en maakt gebruik van de informatie die zij geven, 2. zorgt in overleg met de leerling en andere betrokkenen voor afstemming tussen het leren in

	zorg voor de leerlingen of deelnemers en bij zijn school.	<p>en buiten de school en voor duidelijkheid over ieders verantwoordelijkheid en bijdrage hierin,</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. neemt op een constructieve manier deel aan verschillende vormen van overleg met mensen en instellingen buiten de school, 4. verantwoordt eigen professionele opvattingen en werkwijze met betrekking tot een leerling aan ouders en andere belanghebbenden en past in gezamenlijk overleg zo nodig het eigen werk met die leerling aan.
7. Competentie in reflectie en onderzoek ten dienste van de eigen professionele ontwikkeling en de ontwikkeling van het schoolvak, het beroep en de school	De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen professionele ontwikkeling. Hij onderzoekt, expliciteert en ontwikkelt zijn opvattingen over het leraarschap en zijn bekwaamheid als leraar.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen in de maatschappij, toeleverende en vervolgopleidingen en het bedrijfsleven die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs en voor de school, 2. is op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voortgezet onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhouden, werkwijzen en organisatievormen in het voortgezet onderwijs, 3. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van de pedagogiek en de didactiek die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs, 4. heeft voldoende gedragspsychologische kennis om het eigen gedrag en dat van anderen te begrijpen en te analyseren. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft vorm aan de ontwikkeling van de eigen bekwaamheid, op basis van een goede analyse van de eigen competenties, 2. stemt de ontwikkeling van die bekwaamheid af op het beleid van de school, de ontwikkeling en afspraken binnen het team en de ontwikkeling van het schoolvak, 3. maakt bij die ontwikkeling gebruik van informatie van leerlingen en collega's, in school en bedrijf, vaktijdschriften en vakverenigingen, 4. vraagt hierbij desgewenst collegiale hulp in de vorm van bijvoorbeeld intervisie en supervisie.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Beoogde eindkwalificaties masteropleidingen

Algemene eindkwalificaties van de opleiding, gerelateerd aan de Dublin-descriptoren

Eindkwalificaties bij de rol van ontwerper	Dublin-descriptoren
1. Gebruikt schoolvakmethoden kritisch. Past (vak)didactisch aan op grond van eigen inzichten, opvattingen van anderen, en recente ontwikkelingen in het veld.	1, 2, 3
2. Ontwerpt en verantwoordt lessenseries voor de bovenbouw, zodanig dat het ontwerp ook door collega's in de sectie kan worden uitgevoerd.	1, 2, 3, 4
3. Ontwerpt betrouwbare en valide toetsen, met bijbehorende normering en antwoorden.	1, 2
4. Houdt rekening met individuele verschillen tussen leerlingen. Kent leerlingkenmerken die bijdragen aan verschillen tussen leerlingen, aan leerproblemen, gedragsproblemen en –stoornissen.	1, 2
5. Kent de maatregelen om een veilige werkomgeving in de klas te realiseren voor leerlingen en docent en past die toe bij de voorbereiding van lessen.	2, 3
Eindkwalificaties bij de rol van teamlid	
1. Is bekend met de schoolorganisatie en is aanspreekbaar als lid van de schoolorganisatie.	1, 2, 4
2. Neemt actief deel aan overleg en reageert actief op voorstellen.	2, 3, 4, 5
3. Benoemt knelpunten en maakt die bespreekbaar.	2, 3, 4
4. Heeft inzicht in eigen sterke kanten (rollen) binnen een team.	3
5. Ondersteunt missie en beleidskeuzes van de school en weet die te vertalen naar de eigen lespraktijk.	1, 2, 3
6. Onderhoudt contact met externe relaties van leerlingen, inclusief ouders.	2, 3, 4
7. Werkt actief mee aan vakoverstijgende, schoolbrede of buitenschoolse activiteiten	2, 3, 4, 5
Eindkwalificaties bij de rol van pedagoog	
1. Is actief in de interactie met de klas en met individuele leerlingen.	2, 4, 5
2. Vindt de juiste balans tussen ruimte voor leerlingen en regie over het leerproces.	2, 3, 4, 5
3. Draagt medeverantwoordelijkheid voor het sociale gedrag van leerlingen.	1, 3, 5
4. Past het zorg- en veiligheidsbeleid van de school toe.	1, 2, 3, 4, 5
5. Creëert een positief sociaal-emotioneel en leergericht klimaat in de klas.	1, 3, 5
6. Communiceert adequaat en oplossingsgericht met leerlingen en hun ouders over de drijfveren en achtergronden van gedrag en gedragsproblemen.	1, 2, 3, 4
7. Weet in complexe situaties de hulp van anderen (collega's, schoolleiding) in te roepen.	1, 3, 4

Eindkwalificaties bij de rol van uitvoerder	
1. Is in het contact met leerlingen in staat om eigen invloed, organisatie en communicatie in te zetten om leren te bevorderen; 2. eigen praktijk te analyseren op basis van theorieën over communicatie en klassenmanagement; 3. eigen sterke kanten en verbeterpunten te benoemen; 4. op basis van theoretische inzichten de communicatie met leerlingen en klas te verbeteren.	1, 2, 3, 4
5. Is in staat om in verschillende klassen orde en een veilig leerklimaat te scheppen.	1, 2
6. Beschikt over vaardigheden om lessen te organiseren, instructie te geven, vragen te stellen, leerlingen te motiveren, en leermiddelen te gebruiken.	1, 2
Eindkwalificaties bij de rol van professional	
1. Reflecteert op eigen (verbaal en non-verbaal) handelen en betreft daarbij eigen opvattingen over goed onderwijs en over de goede docent.	1, 3
2. Trekt conclusies uit reflecties en formuleert verbeterpunten op het niveau van gedragspatronen en opvattingen.	2, 3
3. Organiseert het eigen leerproces om de eigen kennis, vaardigheden en opvattingen als docent te verbeteren	5
4. Onderzoekt systematisch eigen praktijk, formuleert verbeterplannen en voert deze uit.	2, 3

Eindkwalificaties minor

De educatieve minor van de Vrije Universiteit is gestoeld op de afspraken die bij aanvang van de ontwikkeling van de educatieve minoren tussen de NVAO en de universiteiten zijn gemaakt over de wijze van beoordelen en het beoordelingskader. Het beoordelingskader, dat de eisen die gesteld worden aan inhoud en omvang van educatieve minoren bevat en vastgesteld is door de VSNU, vormt zo de basis van de opleiding.

Het eindprofiel is als volgt beschreven:

Het met goed gevolg voltooien van een universitaire educatieve minor en van de bacheloropleiding waartoe deze minor behoort levert de bevoegdheid op om les te geven in de sectoren vmbo-tl en de eerste drie jaren van havo/vwo. Studenten met een educatieve minor bezitten een vakinhoudelijk overzicht van het schoolvakgebied op bachelorniveau en zijn in staat om dit in onderwijsontwerpen voor het gebied waarvoor zij bevoegd zijn in te zetten. Daarnaast onderschrijven zij hun interpersoonlijke, pedagogische, vakinhoudelijke, didactische en organisatorische verantwoordelijkheid. Zij onderschrijven bovendien hun verantwoordelijkheid voor de goede samenwerking met collega's en met de omgeving van de school en voor de eigen professionele ontwikkeling.

De landelijke vastgestelde eindtermen:

De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo is binnen dit domein van het voortgezet onderwijs in staat om op basis van voldoende theoretisch inzicht, een professionele houding en voldoende vaardigheid:

1. een goede samenwerking met en tussen leerlingen tot stand te brengen;
2. voor groepen en voor individuele leerlingen een veilige leeromgeving te creëren;
3. voor groepen en voor individuele leerlingen een krachtige leeromgeving in te richten waarin leerlingen zich op een goede manier leerinhouden van zijn vakgebied eigen maken;

4. in groepen en in andere contacten met leerlingen een overzichtelijk, ordelijk en taakgericht leer- en werkklimaat tot stand te brengen;
5. relevante informatie uit te wisselen met collega's in de school en uitkomsten daarvan te benutten;
6. relevante informatie uit te wisselen met verzorgers van leerlingen buiten school en daarin te zorgen voor afstemming;
7. eigen opvattingen over het leraarschap en de eigen bekwaamheden als leraar empirisch onderbouwd te expliciteren, kritisch te onderzoeken en verder te ontwikkelen.

Deze eindtermen zijn nader vertaald in bekwaamheidseisen leraar vmbo-tl en eerste drie jaar havo/vwo, die zijn afgeleid van de bekwaamheidseisen leraar VO/BVE. Om de eindtermen en bekwaamheidseisen te bereiken binnen onze profilering hanteert de opleiding de vijf rollen die de leraar in de onderwijspraktijk moet kunnen vervullen.

Professional

Binnen de rol van professional ontwikkelt de student zicht op zijn functioneren in de praktijk en leert hij de eigen ontwikkeling te sturen. Deze rol wordt gezien als de overkoepelende rol of "paraplurol", omdat studenten vanuit het perspectief van de professional reflecteren op het handelen in alle andere rollen.

Ontwerper

Binnen de rol van ontwerper leert de student lessen te ontwerpen op basis van weloverwogen keuzes. De student houdt rekening met bestaande opvattingen over leren en onderwijzen (in de literatuur, maar ook binnen de context van de eigen school), maakt de vertaling van vak naar schoolvak en let op het belang van effectieve communicatie met leerlingen.

Uitvoerder

Binnen de rol van uitvoerder leert de student het leerproces te organiseren en te begeleiden door zorg te dragen voor een goed leerklimaat. Hij leert leiding geven aan groepen leerlingen en ontwikkelt zicht op zijn communicatief gedrag en de effecten daarvan op leerlingen.

Pedagoog

Binnen de rol van pedagoog leert de student leerlingen van verschillende leeftijden en met verschillende achtergronden en levensovertuigingen te begrijpen, te stimuleren en te ondersteunen in hun verdere ontwikkeling als persoon. Daarbij gaat het om identiteitsontwikkeling en leren participeren in een democratische samenleving. De student begeleidt leerlingen in hun functioneren in de klas en op school.

Teamlid

Binnen de rol van teamlid leert de student te functioneren als collega, de school naar buiten te vertegenwoordigen en samen te werken. Deze rol krijgt vorm en inhoud binnen de school.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Schematisch overzicht programma master (voltijd)

Fase 1			EC halfweg beoordeling	Fase 2			EC eindbeoordeling
Blok 1 / 4 Sep-okt Feb-mrt	Blok 2 / 5 Nov-dec Apr-mei	Blok 3 / 6 Jan jun		Blok 1 / 4 Feb-mrt Sep-okt	Blok 2 / 5 Apr-mei Nov-dec	Blok 3 / 6 Jun jan	
Professionele ontwikkeling en onderzoek 1			3	Professionele ontwikkeling en onderzoek 2			6
Peergroup Opzet PO	Peergroup Opzet PO	Opzet PO		Peergroup Uitvoering PO	Peergroup Uitvoering PO	Rapportage PO	
Algemene didactiek 1			6	Algemene didactiek 2			3
Colleges ontwerper of uitvoerder	Colleges ontwerper of uitvoerder	Gedrags- en leerproblemen		Colleges pedagoog	/	Showcase portfolio	
Vakdidactiek 1			3	Vakdidactiek 2			6
Colleges	Colleges	/	/	Colleges Meesterproef	Colleges Meesterproef	Meesterproef	
Verdieping			0	Verdieping			3
/	/	Multiculturaliteit		/	Clustergebonden verdieping	/	/
Praktijk 1			15	Praktijk 2			15

Schematisch overzicht programma minor

VU periode 1 (8 weken)	VU periode 2 (8 weken)	VU periode 3 (4 weken)
Fase 1 (8 weken): oriënteren en samen uitvoeren	Fase 2 (12 weken): zelfstandig uitvoeren	
EM Vakdidactiek (3 EC)	EM Vakdidactiek (3 EC)	
EM Algemene didactiek en pedagogiek 1 (3 EC)	EM Algemene didactiek en pedagogiek (6 EC)	
<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerper 1 • Uitvoerder 1 • Professional 1 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerper 2 • Uitvoerder 2 • Professional 2 • Pedagoog 	
EM Praktijk 1 (6 EC)	EM Praktijk (9 EC)	

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens masteropleidingen

Voortgang mastercohort, rendement (exclusief na-instroom)
Onderwijsmasters 60 ECTS

		Cohort % van 1 okt. Cohort	Cohort % van totale cohort	Diploma behaald voor opleiding (cumulatief)			
				na 1 jaar	na 2 jaar	na 3 jaar	na 4 jaar
voltijdse instroom							
VU	05/ 06	56	67	54	63	64	66
	06/ 07	36	59	44	50	64	69
	07/ 08	45	64	40	53	58	60
	08/ 09	43	67	63	81	86	93
	09/ 10	54	66	50	67	70	
	10/ 11	66	64	55	71		
	11/ 12	64	52	59			
deeltijdse instroom							
VU	05/ 06	9	41	33	44	78	78
	06/ 07	14	56	29	50	57	64
	07/ 08	17	53	53	71	82	88
	08/ 09	18	58	39	56	67	78
	09/ 10	33	70	24	64	76	
	10/ 11	24	67	33	67		
	11/ 12	12	50	25			

Hieronder is de complete cohortomvang van de afgelopen studie jaren weergegeven, inclusief instroom op 1 februari, inclusief de instroom in de educatieve varianten van tweejarige bètamaster-opleidingen en inclusief het contractonderwijs in de vorm van zij-instroomtrajecten.

INSTROOM EERSTEGRAADS UNIVERSITAIRE LERARENOPLEIDING (INCLUSIEF ZIJ-INSTROOM)						
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Vrije Universiteit (VU)	109	108	138	160	171	167
AANTAL AFGESTUDEERDEN EERSTEGRAADS UNIVERSITAIRE LERARENOPLEIDINGEN (INCLUSIEF ZIJ-INSTROOM)						
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	
Vrije Universiteit (VU)	67	68	92	131	135	

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens minor

	S-09		S-10		S-11		S-12	
	instroom	afgerond	instroom	afgerond	instroom	afgerond	instroom	afgerond
Nederlands	0	-	0	-	2	2	1	1
Engels	1	1	1	1	1	1	5	5
Duits	1	0	0	-	0	-	0	-
Frans	0	-	0	-	1	1	1 ¹²	1
Klassieke talen en KCV	1	1	0	-	2	2	1	1
Latijn en KCV	0	-	0	-	2	2	1	-
Biologie	0	-	3	3	8	7	11	10
Natuurkunde	0	-	0	-	0	-	0	-
Scheikunde	0	-	0	-	3	2	1	1
Wiskunde	0	-	0	-	0	-	3	3
Aardrijkskunde	1	1	0	-	1	1	0	-
Geschiedenis	0	-	1	0	3	2	2	2
Maatschappijleer	3	3	8	8	7	6	-	-
Economie	0	-	2	2	1	1	0	-
Godsdienst en levensbeschouwing	5	5	2	2	2	2	1	1
Totaal instroom-moment	12	11	17	16	33	29	27	25

Gerealiseerde docent-studentratio

Docent-studentratio master (peildatum 1 okt 2013)

De docent-student ratio voor de master bedraagt 1: 24.

- Aantal ingeschreven studenten: 194. (Dit is inclusief de studenten in het traject van de educatieve varianten van tweejarige bètamasteropleidingen en exclusief het contractonderwijs in de vorm van zij-instroomtrajecten);
- Formatie ULO: 7,98 fte.

Docent-studentratio minor (peildatum 1 okt 2013)

De docent-student ratio voor de minor bedraagt 1: 28.

- Aantal ingeschreven studenten in 2012/2013: 27
- Formatie educatieve minor 0.95 fte. NB: de jaarformatie voor de educatieve minor wordt ingezet voor het onderwijs gedurende een half jaar in semester 1, waardoor tijdens deze onderwijsperiode de student-docentratio feitelijk bijna factor 2 lager ligt.)

¹² Volgde wel onderwijs minor, maar ontvangt geen lesbevoegdheid vanwege ontbreken bacheloropleiding in verwantschapstabel

Docentkwaliteit

Peildatum: 31/8/2013

Masteropleidingen

Graad	MA	PhD	BKO
Percentage	100%	33%	23%

Educatieve minor

Graad	MA	PhD	BKO
Percentage	100%	12%	24%

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

De master heeft gemiddeld 7 contacturen (dit is inclusief de begeleidingsuren op school (1,5 uur per week)).

De minor heeft gemiddeld contacturen (dit is inclusief de begeleidingsuren op school (2 uur per week)).

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Dag 1 - 19 mei 2014		
09:30	13:00	<i>Startbijeenkomst inclusief lunch</i>
13:00	14:15	Gesprek management - inhoudelijk verantwoordelijken <ul style="list-style-type: none"> • Drs. D.T.T. (Dominicus) Kamsma – directeur • Prof. dr. J.J. (Jos) Beishuizen – programmaleider • Mw. Ir. E. (Els) Scheringa – teamcoördinator • Mw. Drs. P.J. (Jelly) Reinders – vanuit de commissie lerarenopleiding
14:15	14:30	<i>Pauze</i>
14:30	15:15	Gesprek studenten opleidingen (voltijd + deeltijd) ALFA <ul style="list-style-type: none"> • Nikki Honigh – Nederlands • Thijs van Heelsbergen – Nederlands • Marijke Verkaik – Engels • Elise van Zande – Frans • Corina Schaafsma – Frans • Jasmijn Bussink – Duits • Benny van den Berg – Latijn • Klazina Staat – Klassieke Talen
15:15	16:00	Gesprek studenten opleidingen (voltijd + deeltijd) BETA <ul style="list-style-type: none"> • Geerke Visser – Wiskunde • Paul Stoop – Natuurkunde • Niels Ran – Natuurkunde • Nikè Bon – Scheikunde • Koen van der Sluis – Scheikunde • Kyle Vreeman – Biologie • Lisanne van Klaveren – Scheikunde
16:00	16:15	<i>Pauze</i>
16:15	17:00	Gesprek studenten (voltijd + deeltijd) GAMMA <ul style="list-style-type: none"> • Dennis Groot – Algemene Economie • Bas Braamhaar – M&O • Inge van der Hoeven – Geschiedenis • Daan de Lange – Geschiedenis • Maarten de Vries – Aardrijkskunde • Tanja Odijk – Maatschappijleer • Sara ter Beeke – Maatschappijleer • Jorien Copier – Godsdienst/levensbeschouwing
17:00	17:30	Inloopspreekuur
17:30	18:00	<i>Verzamelen tussentijdse conclusies studenten opleidingen</i>

Dag 2 - 20 mei 2014		
9:00	9:30	<i>Aankomst en voorbereiding</i>
9:30	10:15	Gesprek bachelorstudenten + alumni educatieve minor ALFA en BETA schoolvakken <ul style="list-style-type: none"> • Naomi Sluys – Engels • Arieke Leeuwdront – Frans • Karin de Groot – Scheikunde • Nienke Stumpel – Biologie • Eline Harderwijk – Wiskunde
10:15	10:45	Gesprek bachelorstudenten + alumni educatieve minor GAMMA schoolvakken <ul style="list-style-type: none"> • Naoual Aouaki – Economie • Milco Kats – Geschiedenis • Hans Knol – Godsdienst/levensbeschouwing:
10:45	11:00	<i>Pauze</i>
11:00	11:30	<i>Verzamelen van tussentijdse conclusies studenten en alumni minor</i>
11:30	12:00	Gesprek docenten algemene deel (algemene didactiek / OWK/praktijkonderzoek) over de opleiding <ul style="list-style-type: none"> • Drs. W. (Willem) Hoekstra – docent rol ontwerper • Drs. S. (Sebastiaan) Dönszelmann – docent rol uitvoerder • Mw. Drs. B. (Berber) Klein – docent rol pedagoog incl. gedrags- en leerproblemen • Dr. A. (Anna) Kaal – praktijkonderzoek alfa • Mw. Dr. H. (Hanna) Westbroek – coördinator praktijkonderzoek, praktijkonderzoek bèta • Dr. J.J.M. (San) Van Eersel – praktijkonderzoek gamma • Mw. Drs. S. (Saskia) Attema-Noordewier – coördinator peergroup • Drs. H. (Hans) Goudsmit – docent peergroup • Mw. Drs. Y.G. (Yke) Meindersma – coördinator Samen Opleiden • Mw. Dr. C. (Corinne) van Velzen – Samen Opleiden
12:00	12:30	Gesprek docenten algemene deel (algemene didactiek / OWK) over de minor <ul style="list-style-type: none"> • Drs. W. (Willem) Hoekstra – docent rol ontwerper • Mw. Drs. S. (Saskia) Attema-Noordewier – docent rol uitvoerder • Mw. Drs. B. (Berber) Klein – rol pedagoog incl. gedrags- en leerproblemen • Mw. Drs. Y.G. (Yke) Meindersma – docent peergroup • Mw. Drs. L.J. (Liesbeth) van Well-van Grootheest • Mw. Ir. E. (Els) Scheringa – coördinator Samen Opleiden
12:30	13:15	<i>lunch</i>
13:15	14:15	Gesprek docenten ALFA vakdidactiek- eerste helft gesprek opleiding/tweede helft gesprek minoren (inclusief stagebegeleiding vanuit de universiteit) <ul style="list-style-type: none"> • Mw. Drs. Y.G. (Yke) Meindersma – Nederlands • Drs. W. (Wim) Maas – Nederlands • Dr. A. (Anna) Kaal – Engels • Drs. S. (Sebastiaan) Dönszelmann – Frans • Drs. A. (Arjan) Krijgsman – Duits • Drs. C.D.P. (Kokkie) van Oeveren – Latijn/Klassieke talen
14:15	15:15	Gesprek docenten BETA vakdidactiek- eerste helft gesprek opleiding/tweede helft gesprek minoren (inclusief stagebegeleiding vanuit de universiteit) <ul style="list-style-type: none"> • Drs. W. (Willem) Hoekstra – Wiskunde

		<ul style="list-style-type: none"> • Dr. E. (Ed) van den Berg – Natuurkunde • Mw. Dr. H. (Hanna) Westbroek – Scheikunde • Drs. C. (Caspar) Geraedts – Biologie
15:15	15:30	<i>Pauze</i>
15:30	16:30	<p>Gesprek docenten GAMMA vakdidactiek- eerste helft gesprek opleiding/tweede helft gesprek minoren (inclusief stagebegeleiding vanuit de universiteit)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drs. H. (Hans) Goudsmit – Algemene Economie/M&O • Mw. Drs. J.K.W. (Janneke) Riksen – Geschiedenis • Mw. Drs. I. (Iris) Pauw – Aardrijkskunde • Drs. C.H.T. Gelinck – Maatschappijleer • Dr. J.J.M. (San) Van Eersel – Godsdienst/levensbeschouwing
16:30	17:00	<i>Verzamelen tussentijdse conclusies docenten</i>
17:00	17:45	<p>Alumni opleidingen ALFA BETA GAMMA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bas Wittekoek – Scheikunde • Daphne Paris – Maatschappijleer • Paula van Rooij – Geschiedenis • Wik Ornee – Nederlands • Ron Roukes – M&O • Monique Hesselink – Wiskunde • Jiri Jonkers – Biologie • Lobke Haaring – Aardrijkskunde
17:45	18:30	<p>Extra gesprek met begeleiders van afstudeerwerken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. J.A. van der Schee – Bijzonder hoogleraar onderwijsgeografie, begeleider en eerste beoordelaar praktijkonderzoek tot 2012 • Mw. Drs. Y.G. (Yke) Meindersma – vakdidacticus Nederlands, begeleider en eerste beoordelaar praktijkonderzoek tot 2010 • Drs. A. (Arjan) Krijgsman – vakdidacticus Duits • Drs. C.D.P. (Kokkie) van Oeveren – vakdidacticus Latijn/Klassieke talen • Drs. W. (Willem) Hoekstra – vakdidacticus Wiskunde • Drs. H. (Hans) Goudsmit – vakdidacticus Algemene Economie/M&O • Mw. Drs. J.K.W. (Janneke) Riksen – vakdidacticus Geschiedenis

Dag 3 - 21 mei 2014		
9:00	9:45	<i>Aankomst en voorbereiding</i>
9:45	10:30	<p>Gesprek opleidingscommissie ULO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drs. W. (Wim) Maas – docentlid alfa, voorzitter • Dr. E. (Ed) van den Berg – docentlid bèta • Dr. J.J.M. (San) Van Eersel – docentlid gamma • Petra Buffing – studentlid alfa • Zinzi Griffioen – studentlid gamma
10:30	10:45	<i>Pauze</i>
10:45	11:45	<p>Stagebegeleiders ALFA, BETA, GAMMA vanuit de school over ULO en minor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mw. J. (Janny) Oosterhuis – Schoolopleider op Jac. P. Thijsse College (AONHW) • Drs J.P. (Jacco) Butter – Schoolopleider en WPB maatschappijleer op Trinitascollege (AONHW) • Mw. Drs. A.W. (Astrid) Prins – Schoolopleider en WPB Frans op Hermann Weseelink College (ROSA) • Mw. Drs. C. (Cornelie) de Jong – WPB aardrijkskunde op Fons Vitae Lyceum

		<p>(ZVOAZ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mw. Drs. E. (Emke) Dragt – Schoolopleider en WPB Frans op CSG Jan Arentsz (AONHW) • Drs. R. (Rob) Piet – WPB wiskunde op Comenius Lyceum • Drs. R. (Randy) Heilbron – Schoolopleider en WPB maatschappijleer op Alberdingk Thijm College
11:45	12:30	lunch
12:30	13:30	<i>Verzamelen tussentijdse conclusies ULO en stagebegeleiding opleiding en minor</i>
13:30	14:30	<p>Gesprek schoolleiders over ULO en minor</p> <ul style="list-style-type: none"> • drs. Ir. G.E.A. van Luin – Trinitas College (AONHW) • Mw. A.M. Swenneker – St. Ignatiusgymnasium (SVOAZ) • drs. W.J.M. Raeven – Pieter Nieuwland College (ZAAM) • drs. D. Bruinzeel – CSG Jan Arentsz (AONHW) • drs. C.A. van Bergeijk – Martinus College (ROWF)
14:30	14:45	<i>Pauze</i>
14:45	15:15	<i>Verzamelen tussentijdse conclusies schoolleiders over opleidingen en minor</i>
15:15	15:45	<i>Voorbereiden gesprek examencommissie</i>
15:45	16:30	<p>Examencommissie (verantwoordelijk voor opleidingen en minor)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mw. Drs. Y.G. (Yke) Meindersma – voorzitter, alfavakken • Drs. W. (Willem) Hoekstra – bètavakken • Mw. Drs. J.K.W. (Janneke) Riksen – gammavakken • Dhr. R. B. (Remko) van der Vos – ambtelijk secretaris
16:30	17:30	<i>Ruimte voor een extra gesprek/ leestafel</i>

Dag 4 - 22 mei 2014		
9:00	10:00	<i>Extra tijd bestuderen informatie leestafel</i>
10:00	10:45	<i>Voorbereiden eindgesprek management</i>
10:45	11:45	<p>Eindgesprek management - formeel verantwoordelijken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prof. Dr. M.J.H. (Marcus) Huibers – portefeuillehouder onderwijs faculteitsbestuur FPP • Drs. D.T.T. (Dominicus) Kamsma – directeur • Prof. Dr. J.J. (Jos) Beishuizen – programmaleider • Mw. Ir. E. (Els) Scheringa – teamcoördinator • Ir. J. (Johan) Vermeer – voorzitter commissie lerarenopleiding
11:45	14:45	<i>Opstellen voorlopige bevindingen rapportage opleidingen en minoren (inclusief lunch)</i>
14:45	15:15	Voorbereiden presentatie voorzitter
15:15	15:30	<i>Mondelinge rapportage voorlopige oordeel</i>

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft het panel voor de master de eindwerken bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Studentnr	Schoolvak
2513936	Aardrijkskunde
1620401	Aardrijkskunde
1909061	Algemene Economie
1437291	Biologie
2514478	Duits
2513586	Frans
1140728	Engels
1855549	Geschiedenis
2513484	Geschiedenis
1797867	Godsdienst en Levensbeschouwing
1425005	Latijn en KCV
1063197	Grieks, Latijn en KCV
1698931	Maatschappijleer / Maatschappijwetenschappen
2131730	Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen
0861502	Management en Organisatie
2505653	Management en Organisatie
2514097	Natuurkunde
2505461	Nederlands
2503950	Nederlands
1822756	Scheikunde
2501966	Wiskunde

Minor

Voor het bezoek heeft het panel voor de minor de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

stud nr	schoolvak
1810308	Aardrijkskunde
2017105	Biologie
1940969	Biologie
1841505	Economie
2137100	Engels
1889990	Engels
2132370	Frans
2121832	Geschiedenis
1982419	godsdienst en levensbeschouwing
1702467	klassieke talen
1859749	Maatschappijleer
1970550	Maatschappijleer
1886428	Nederlands
1812262	Scheikunde
1922858	Wiskunde

Tijdens het bezoek heeft het panel onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

Visitatie lerarenopleidingen Vrije Universiteit mei 2014

1. Eindwerken
 - a. Geselecteerde studenten ULO (digitaal beschikbaar gesteld via document-site)
 - b. Geselecteerde studenten Educatieve minor (digitaal beschikbaar gesteld via document-site)
 - c. Twee voorbeelddossiers eindbeoordeling minor studenten 2013-2014
2. Opleidingsinformatie, handleidingen, brochures
 - a. DIO-map voor ULO-studenten
 - b. Stagebrochure ULO voor werkplekbegeleiders en schoolopleiders
 - c. Format stagecontract ULO met contractvoorwaarden
 - d. Brochure educatieve minor voor studenten educatieve minor
 - e. Brochure educatieve minor voor werkplekbegeleiders en schoolopleiders
 - f. Format stagecontract educatieve minor met contractvoorwaarden
3. Materialen bij opleidingsonderdelen
 - a. Studiehandleidingen, selectie uit artikelen, selectie uit boeken per vak voor ULO-studenten
 - b. Literatuurlijst voor ULO-studenten
 - c. Studiehandleidingen, selectie uit artikelen, selectie uit boeken per vak voor studenten educatieve minor
 - d. Literatuurlijst voor studenten educatieve minor
4. Organisatie, regelingen en overleg
 - a. Organogram (structuur en organisatie) lerarenopleidingen Vrije Universiteit
 - b. Actueel overzicht docenten lerarenopleidingen Vrije Universiteit
 - c. Beknopte CV's docenten van de opleiding conform format QANU
 - d. Regeling Lerarenopleidingen Vrije Universiteit
 - e. Jaarplan 2014
 - f. Agenda's en verslagen van VO-teamvergaderingen vanaf 2011/2012
 - g. Agenda's en verslagen van vergaderingen Commissie Lerarenopleiding vanaf 2011/2012
 - h. Agenda's en verslagen van vergaderingen Veldadviesraad vanaf 2011/2012
5. Opleidingscommissie
 - a. Agenda's en verslagen vergaderingen vanaf 2011/2012
 - b. Jaarverslagen vanaf 2012/2013
6. Examencommissie
 - a. Regels en richtlijnen van de examencommissie
 - b. Facultair toetsbeleid
 - c. Agenda's en verslagen vergaderingen vanaf 2011/2012
 - d. Jaarverslagen vanaf 2011/2012
7. Onderzoeksprogramma
8. Leerplanontwikkeling 2012/2013 (blauwdruk nieuw curriculum)

9. Samen Opleiden
 - a. Afgesloten contracten met opleidingsscholen
 - b. Conferentiebundels Samen opleiden vanaf 2012
 - c. verslagen SPD-studiemiddagen vanaf 2012
 - d. verslagen Team Kwaliteit Onderzoek

10. Kwaliteitszorg
 - a. Handboek Onderwijskwaliteit
 - b. Evaluatierapportages vanaf 2011/2012